

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ

ΗΜΕΡΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΤ. ΔΑΦΝΗ	Ἄνεμότρατες (διήγημα)
Γ. ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ	Μερικό και μεροληπτικό κύπταγμα στο ἔργο τοῦ Baudelaire
ΑΓΓ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ	Στὴ βρῦση τῆς ἀμμουδερῆς ἐρμιάς (ποίημα)
ENZIO VOLTURE	Ἄδριο... (ποίημα)
JEAN GIRAUDOUX	Bella (μετάφρ. Τ. Βαρβιτσιώτη)
Π. ΣΠΑΛΑ	Αὐγή - Δειλινό (ποίηματα)
ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑ	Θυμᾶμαι Δωροθέα...

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ : π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ : Γ. Θ. Βαφόπουλος, «Paul Eluard» (ποίηματα). Ὁδ. Ἐλύτη «Προσανατολισμοί». Γ. Σκαρίμπα «Ὀυλαλόμ». ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : Τάκη Τσιάκου «Σβυσμένοι ἀντίλαλοι». Γ. Μυλωνογιάννη «Πρὸς τὸ φῶς», Δ. Οἰκονομίδη «Τὸ νησί μου». Γ. ΔΕΛΙΟΥ : Γ. Σαραντάρη «Γράμματα σὲ μιὰ γυναίκα». Ph. de Zara «Mustapha Kemal, Dictateur» Α. Προκοπίου «Νεοελληνικὴ Τέχνη». Β. ΤΑΤΑΚΗ : Χ. Γερού «Ἡ μεταφυσικὴ καὶ ψυχικὴ ὀλόγησ παρ' Ἀριστοτέλει», «Ἀνώτερο Παρθεναγωγεῖο Λεμεσοῦ, παιδικῆς ψυχῆς». Γ. Κ. : Κ. Παπαπαναγιώτου «Τὸ πρόβλημα τοῦ πολιτισμοῦ.

Ζωγραφικὴ—Σχόλια—Χρονικά—Νέα Βιβλία

ΕΤΟΣ Δ' - ΑΡ. 9-10

ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ
Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ, Β. ΤΑΤΑΚΗΣ, ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ
Γ. ΔΕΛΙΟΣ, Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ, ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπιμελητὴς τῆς ὕλης: Γ. ΔΕΛΙΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Ἀετορράχης 31—Θεσσαλονίκη

Ἀντιπρόσωπος τοῦ Περιοδικοῦ στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴν ἐγγραφή
συνδρομητῶν καὶ κυκλοφορία: δ κ. Μ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
(«Γραφεῖον Πνευματικῶν Ὑπηρεσιῶν». Μαυρομυχάλη 2)

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Ἔτησίᾳ Δρ. 60
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » Δολ. 1½

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ:

Ὀλοσέλιδη Δρχ. 200
Μισὴ σελίδα » 120
Τέταρτο σελίδος » 70

Ἡ συνεργασία καὶ τὰ ἐμβάσματα θὰ στέλνονται ἀποκλειστικὰ
στὴ διεύθυνση: Γ. Δέλιον, Ἀετορράχης 31

(Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ

Ἔτος Δ' Τεύχος 9-10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1936

ΑΝΕΜΟΤΡΑΤΕΣ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Μέσα στὸ δυσμικὸν ὀρίζοντα, στὸ βάθος τοῦ κόρφου, ξε-
χώρισαν σιγὰ - σιγὰ δυὸ κόκκινα πανιά, πού ζωγραφίζονταν
τριγωνικὰ στὸ φόντο τ' οὐρανοῦ. Τὰ δυὸ πλεούμενα εἴχανε
βάλει πλώρη γιὰ τὴ χώρα μας, κι' ὀλοένα ζύγωναν, σπρωγμένα
ἀπὸ τὴ δυνατὴ πνοὴ τοῦ ἀνοιξιάτικου μπάτη.

Οἱ περιπατητὲς τῆς προκουαίας, οἱ βαρκάρηδες, οἱ τελω-
νοφύλακες, κι' ἄλλοι ἀνθρώποι τοῦ λιμανιοῦ, μαζωμένοι στὸν
Καινούργιο Μῶλο, κοίταζαν τὰ δυὸ πλεούμενα πού ἐρχόνταν
γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἀποροῦσαν γιὰ τὰ κόκκινα πανιά τους.
Ἄξαφνα, ἕνας γέρος ψαρᾶς, ὁ Δημήτρης ὁ Μεντέος, ζαρώνον-
τας τὰ φρύδια, εἶπε:

— Οἱ τράτες εἶναι! Οἱ ἀνεμότρατες!

— Οἱ σπεράντζες!, πρόστεσε κάποιος ἄλλος.

Λοιπόν, αὐτὸ ἦταν. Ἐρχόνταν οἱ Ἴταλοι ψαρᾶδες, ἴσια,
ἀπὸ τὸ Μπάρι, φτερωμένοι, μὲ τὰ *λατινικά* τους *ιστία*, πού τόσο
τὰ τραγούδησε ὁ Ντανούντζιο στοὺς θαλασσινοὺς τοῦ ὕμνου
καὶ στὰ «Διηγήματα τῆς Πεσκάρας». Ἐρχόνταν νὰ πιάσουν
δουλειὰ στὸν τόπο μας, νὰ ψαρέψουν στ' ἀνοιχτά, διάφανα
νερά τοῦ Ἀργολικοῦ Κόρφου, νὰ μείνουν μερικοὺς μῆνες, κ' ὕ-
στερα νὰ βάλουν ξανά πλώρη γιὰ τὴν πατρίδα τους, μὲ τὸ κε-
μέρι καλὰ φουσκωμένο ἀπὸ τὸ ντόπιο παρᾶ. Καὶ ἡ πόλη μᾶς,
πού εἶχε τὰ θεάματα σπάνια, κατέβηκε σύψυχη νὰ ἰδῆ τοὺς
καινούργιους μουσαφιρέους.

Οἱ δυὸ ἀνεμότρατες ζύγωναν, ἀλαφρὲς, χαριτωμένες, ἀε-
ροσάλευτες, σὰ δυὸ μεγάλα πουλιά, κοκκινοφτέρουγα, παρα-
μυθένια· κι' ὅσο ζύγωναν, οἱ καμπύλες τους γίνονταν πιὸ ἀ-
δρές, πιὸ καθαρὸγραμμες, μὲ τὴν ψηλὴν ἀντένα τῆς μεντζά-
νας οὐρανόφταστη, θάλεγες, κ' ἕνα τρίχρωμο σημαϊάκι, μυτε-

ρό, νά τρεμοπαίξει στην κορφή, στο τσιμπούκι.

Καί σάν προσπέρασαν τὸ Βραχίονα, ἀφήνοντας ἀριστερὰ τὸ Μπουρτζι, καὶ κόντευαν, ἢ μιὰ πλάϊ στὴν ἄλλη, ἴσαιραν ἀπάνου στὸ κοντάρι τῆς πρύμνης, μαζί με τὴν Ἰταλικὴ σημαία καὶ τὴν Ἑλληνικὴ, καὶ τότες ἀκούστηκε μιὰ ὁμαδικὴ κραυγὴ ἀπὸ τὶς δυὸ ἀνεμότρατες :

— Σαβότασαααα!... Ἐβίβα λά Γκρέτσια!...

Καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς προκυμαίας ἀνταπόδωσαν τὴ ζητωκραυγὴ, δυὸ καὶ τρεῖς φορές. Ἡ προκυμαία, τὸ λιμάνι, πῆραν καινούργια, ἀναπάντεχη ζωὴ. Οἱ ξένοι ψαράδες, οἱ « ναπολιτάνοι». δέσανε τὶς τράτες τους, τὴ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, με χοντρά παλαμάρια στοὺς χαλκάδες τοῦ μουράγιου καὶ πήδησαν ἔξω. Ἦταν ἄντρες νέοι οἱ περισσότεροι, ψημένοι στὴν ἄρμη, μαυροδέρματοι, στιβαροί, γιομάτοι ἐνέργεια, με γοργὲς κινήσεις ἦταν ἀπὸ τὴ ράτσα ποὺ διαγωνίζεται στὶς παραλίες τοῦ Μπάρι ὡς στὸ Κατάντζαρο, καὶ ξενητεύεται γιὰ νὰ κερδίση με σκληρὸν ἀγῶνα τὸ ψωμί τῆς. Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή φάνηκε ποιὸς ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τους: Ἐνας σαραντάρης, τετράγωνος, με παχὺ μουστάκι, βαθὺ βλέμμα καὶ λίγα λόγια:

Εἶχαν φέρι καὶ μερικὰ παιδάκια μαζί τους, μιὰ χαρὰ νὰ τὰ βλέπη κανεῖς. Μόλις οἱ ἄντρες δέσανε τὶς τράτες, ἐκεῖνα γδύθηκαν, στάθηκαν στὴ γραμμὴ, στὴν κουπαστὴ, καὶ σ' ἓνα πρόσταγμα πέσαν ὅλα στὴ θάλασσα νὰ πάρουν τὸ μπάνιο τους! Κολυμπούσανε σὰ βατραχάκια, βουτούσαν κάτω, γινόνταν ἄφαντα σὰ μαυροπράσινα νερὰ τοῦ λιμανιοῦ, καὶ σὲ λίγο ξαναφαίνονταν γιὰ νὰ σκαρφαλώσουν στὶς ἀνεμότρατες γελαστά, θορυβώδικα, με τὰ ἠχηρὰ τους ναπολιτάνικα, ποὺ ἀντηχοῦσαν σάν κραξιές γλάρων. Μερικὰ μάλιστα ἀνέβαιναν ὡς στὴν ἄκρη τῆς ἀντένας, δέκα μέτρα ὕψος, κ' ἔπεφταν ἀπὸ κεῖ κατακέφαλα σὲ ἀξιοθαύμαστες βουτιές. Οἱ ἄνθρωποι τῆς προκυμαίας τὰ κοιτάζαν με συμπάθεια καὶ τὰ παρακινούσαν στὰ τολμηρὰ γυμνάσματά τους. Οἱ Ἰταλοὶ καμάρωναν:

— Μπράβο, Λουῖντζι!

— Μπράβο, Τζιοβάνι!

— Μπράβο, Λούκα!... Πρέστο! πρέστο!...

Μιὰ κυρία — ἢ γυναῖκα τοῦ Λιμενάρχη — ἔβγαλε ἀπὸ τὸ τσαντάκι τῆς ἓνα ἀσημένιο φράγκο καὶ τῶδειξε στὰ Ἰταλόπουλα, κρατώντας το στὴν ἄκρη τῶν δυὸ λεπτοκάμωτων δαχτύ-

λων. Τὰ παιδιὰ γούρλωσαν τὰ μάτια κ' ἡ συγκίνησή τους φανερώθηκε σὲ ὅλη τὴ μουσικὴ φθογγολογία τῆς Ναπολιτάνικης γλώσσας. Ἡ κυρία ἔρριξε τὸ νόμισμα στὸ νερό. Τὰ παιδιὰ βούτηξαν, τὸ κυνήγησαν ὡς στὸν πάτο τῆς θάλασσας, τρία μπόγια βάθος, καὶ σὲ λίγο ἀνέβηκε πάνω πρώτος ὁ νικητὴς. Οἱ Ἰταλοὶ, ποὺ παρακολουθοῦσαν τὸ ἀγώνισμα, ἀλάλαξαν:

— Ἐβίβα, Λούκα! Νταμπράβο, ραγκάτσο!...

Ὁ Λούκας ἦταν ἓν' ἀγοράκι ξανθοῦτσικο, ὡς δώδεκα χρονῶ, πολὺ σβέλτο. Κρατώντας τὸ ἀσημένιο ἔπαθλο σφιχτὰ στὴ χουφτίτσα του, σκαρφάωσε στὴν τράτα, κ' ἔτσι, ὅπως ἦταν ὀλοτσιτίδο, προχώρησε γελαστὸ στὴν πρύμνη, ὅπου κοίτονταν ἓνας γέρος ξαπλωμένος, με τὴ ράχη ἀκουμπισμένη σὲ σωρὸ ἀπὸ σκοινιά. Φοροῦσε κασκέτο, χρυσὸ χαλκὰ στὸνα αὐτί, καὶ τὸ πετοῖ τοῦ προσώπου του ἦτανε σάν παμπάλαια περγαμνὴ. Αὐτὸς δὲν ἐπρόσεχε σὲ ὅ,τι γινότανε γύρω του, μόνο φουμάριζε τὴν πίπα του, με τὰ μάτια γυρισμένα κατὰ τὸ πέλαγο, στ' ἀνοιχτά... Ὁ μικρὸς Λούκας ἔτρεξε ὡς ἐκεῖ, γονάτισε, φίλησε τὸ χέρι τοῦ γέρου, μουμούρισε «μπάμπο!» καὶ τοῦβαλε στὴν ἀπαλάμη τὸ ἀσημένιο φράγκο. Ὁ γέρος ἔβγαλε τὴν πίπα ἀπὸ τὸ στόμα καὶ ἀσπάστηκε τὸ παιδί στὸ μέτωπο.

Καθὼς ἔμαθα ἀργότερα, ὁ Λούκας ἦταν ἀγγονάκι του.

Μιὰ μικρὴ εὐτυχία ἦταν, ἀλήθεια, γιὰ τὸν τόπο μας ὁ ἐρχομὸς τῶν ξένων ψαράδων.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα, βάλθηκαν στὴ δουλειά. Φεύγανε, ἀνοίγονταν μακριὰ, πέρ' ἀπὸ τὴν Καραθῶνα, κατὰ τὸ Ἄστρος. Ὅλη τὴν ἡμέρα σάρωναν τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας με τὰ δίχτυα τους, καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ γύριζαν με τὰ κοφίνια γιομάτα ἀφρόψαρα: Μπαρμπουνολίθρινα, καὶ σαφρίδια καὶ σαρδέλλες καὶ φρύσες καὶ γόπες, κ' ὅλα τὰ καλά τοῦ κόρφου μας, ποὺ γυαλοκοπούσαν καὶ φωτόπαιζαν με ὅλα τὰ χρυσὰ καὶ τ' ἀσημένια καὶ τὰ φανταχτερὰ χρώματα, μέσα σὲ πανέρια καὶ χερκόφινα.

Κ' ἔτσι, κατὰ τὸ γέμμα τοῦ ἡλίου, φαίνονταν πάλι νᾶρχωνται οἱ δυὸ ἀνεμότρατες, ζευγαρωτές, ἀνάλαφρες, χαριτωμένες, με τὰ λατινικὰ τους Ἰστία, θριαμβικὰ στὸ φόντο τοῦ ὀρίζοντα. Οἱ ντόπιοι τοὺς ἐπερίμεναν στὴν προκυμαία, ν' ἀγοράσουν ἀπὸ τὴ φρέσκιαπραμάτεια τους, ποὺ μωσκοβολοῦσε

κῦμα. Καί κείνοι πάλι πουλούσανε πρόθυμα τὰ ψάρια τους (τὰ «πισάρια», ὅπως τᾶλεγαν), καί ὄσα τοὺς ἀπόμειναν, τὰ παρακατιανά, τᾶπαιρναν οἱ πιὸ νέοι ἀπὸ τὸ τσοῦρμο, νὰ τὰ πουλήσουν φτηνότερα στοὺς μαχαλάδες, διαλαλώντας στὶς ροῦγες, νὰ φάη ἢ φτωχολογιά :

— Πισάρι! πισάρι!... φρέσκο πισάρι!... κατσεέέέ!

Τὸ βράδυ, μαζεύονταν ὄλοι στὸ κατάστρωμα τῆς μιᾶς ἀνεμότρατας καὶ δειπνούσαν ἀδερφικά, καθισμένοι σταυροπόδι, μ' ἓνα φανάρι κρεμάμενο ἀπὸ τὴν ἀντένα, νὰ τοὺς φωτίζη.... Τρώγανε τὴν αἰώνια ψαρόσουπά τους ἢ τίς ἐλίτσες τους — τὸ φτωχικὸ δεῖπνο τους — φέρνοντας γῦρο μιά κολοκύθα μὲ κρασί. Δηλαδή κρασί ὄχι. Πίνανε μιά περίεργη μπεβάντα, ἀπὸ ξύδι πολὺ νερωμένο. Ἄγοράζανε ξύδι ἀπὸ τὸ γέρο Λυσίκατο, ἢ ἀπὸ τὸ Ρουκουνιώτη, καὶ τὸ νερώνανε, πέντε νερὸ κ' ἓνα ξύδι. Καὶ τὸ πίνανε οἱ κακόμοιροι οἱ φτωχοὶ ἀντὶς κρασί!... Οἰκονομίες, γιὰ νὰ συνάξουν κᾶνα λεφτό, νὰ στείλουν στὶς φιλίες τους, στὴν πατρίδα, καὶ νὰ τοὺς μείνη καὶ γιὰ τὸ χεῖμῶνα. Μήπως σὲ κᾶτι τέτοιες στερήσεις δὲ μπαίνουν καὶ οἱ δικοὶ μας μετανάστες στὴν Ἀμερικὴ γιὰ ν' ἀποχτήσουν περιουσία;

Σὰν ἀποτρώγανε, οἱ πιὸ ἡλικιωμένοι ἀπὸ τοὺς ψαράδες ἀνάβανε τὴν πίπα τους, νὰ φουμάρουν ἤσυχτοι, σιωπηλοὶ, ὄνειρευόμενοι, ποιὸς ξέρει, τὸν τόπο τους καὶ τὰ σπίτια τους. Τὰ παιδάκια κοιμόνταν κάτω, στ' ἀμπάρι, μὰ οἱ πιὸ νέοι, τὰ παλληκαρόπουλα, βγαίνουν ἔξω — προπάντων στὶς φεγγαροβραδιές — καὶ στήνανε μπάλο στὸ πλακόστρωτο τῆς προκουμαίας. Ἐνας ἔπαιζε φουσαρμόνικα, δεύτερος κιθάρα καὶ οἱ ἄλλοι χορεύανε δυὸ-δυὸ πόλκες ἢ βάλς. Ἄλλοτε ὅμως καθόνταν ὄλοι κατάχαμα, στὰ σκαλοπάτια τῆς ἀποβάθρας, κοιτάζοντας κι' αὐτοὶ πέρα, κατὰ τὸ πέλαγο ποὺ μαυρολογούσε· κι' ἄρχιζαν τότες ἓνα σκοπὸ Ναπολιτάνικο, νοσταλγικὸ, ἐνῶ κᾶποιος συνώδευε τὸ τραγούδι μὲ τὴ γιοκαρίνα του τὴν πῆλινη, ἢ ὁ Μικέλε μὲ τὴν κιθάρα του :

*Ἀντίο Νάπολι,
Φαντσιούλε μπέλλιε,
Κόμμε λὲ στέλλε...*

* *

Ἀνάμεσα στοὺς ξένους ψαράδες ξεχώρισα καὶ σχετίστηκα

μὲ δυὸ πρόσωπα. Ἦταν εὐχαριστημένοι νὰ κουβεντιάξουν μαζί μου, στὴ γλῶσσα τους, καὶ νὰ μοῦ λένε τὸν πόνο τους. Τοὺς πρωτογνώρισα μιὰ Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησίαν τῶν Καθολικῶν, ὅστερ' ἀπὸ τὴ λειτουργία ποὺ πῆγα νὰ ἰδῶ τὸ σεβάσμιο δάσκαλό μου, τὸν δὸν Γεώργιο Σαργολόγο — ἐκεῖνον ποὺ βρίσκεται τώρα στὸν Παράδεισο τῶν δικαίων ψυχῶν...

Γιατὶ οἱ Ναπολιτάνοι ἦταν καλοὶ χριστιανοί, καὶ κάθε Κυριακὴ ἔπαιρναν τὸν ἀνήφορο καὶ πῆγαιναν στὴ «Φραγκοκλησιά», ἀλλαγμένοι, μὲ τὰ γιορτινά τους. Καὶ στέκανε μ' εὐλάβεια, γονατίζοντας κάθε φορὰ ποὺ ὁ δὸν Σαργολόγος χτυποῦσε τὸ ἀσημένιο κουδουνάκι μπροστὰ στὸ Ἅγιο Βῆμα, ψέλνοντας ὄλοι μαζί, κωμικὰ παραλλαγμένα, τὰ Λατινικά τῶν ψαλμῶν :

Ἄβε Μαρία, γκράτσια πλένα, ὄρα πρὸ νόμπις...

Τότε, λοιπόν, φορούσαν τὰ γιορτινά τους καὶ στὸ κεφάλι ἓνα σκοῦφο ναυτικὸ, μὲ κόκκινη φούντα στὴν κορφή. Καὶ μετὰ τὴ λειτουργία, ἀνέβαιναν στὸ πλαγινὸ σπῆτι τοῦ παπαῦ, στὴ μεγάλη σάλα, τὴ στολισμένη μὲ παλαιτικὰ κάδρα καὶ τὴ φωτογραφία τοῦ Βασιλιᾶ τοῦ Ὁθωνα στὸ νεκρικὸ του κρεββάτι. Καὶ ὁ παπαῦς ὁ ἀσπρομάλλης, μὲ τὴν ἀχτένιστη μακριὰ γενειάδα, μὲ τὸ ἐκφραστικὸ πρόσωπο, ποὺ ἦταν σὰν παλιὰ Φλαντρέζικη ἐστάμπα, τοὺς τρατάριζε καφεδάκι καὶ λουκούμι Συριανό, τοὺς ρωτοῦσε τὸνα καὶ τᾶλλο, καὶ στὸ τέλος τοὺς φιλοδωροῦσε κανένα γαρύφαλλο, ἀπὸ κείνα ποὺ ἀνθίζαν στὶς γλάστρες τῆς ταρατσας του, ἢ κανένα σταυρουδάκι ἀπὸ τοιμισήρι.

Ἐκεῖ γνώρισα πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ξενοφερμένους ψαράδες. Μὰ ἓνας γέρος κ' ἓνας νέος μοῦκαναν ξεχωριστὴ ἐντύπωση. Ὁ γέρος ἦταν ἐκεῖνος μὲ τὴν πίπα, ποὺ πῆγε τ' ἀγγονάκι του καὶ τοῦδωσε τὸ ἀσημένιο φράγκο. Ἦτανε σκυθρωπός, λιγόλογος καὶ παραπονιότανε πὼς λίγα ἦταν τὰ καρβέλια του. Καλὰ τῶλεγε αὐτὸς νὰ μὴν τὸ κᾶνη αὐτὸ τὸ ταξεῖδι, νὰ κάτση πιὰ νὰ ἡσυχάση στὸ σπιτάκι του, μὲ τοὺς δικούς του.

— Μὰ τί ἔχεις, Τζιὸ Μπατίστα; τόνε ρώτησα.

Καὶ ὁ Τζιὸ Μπατίστα ἀρχίησε νὰ μοῦ λέη πὼς τοῦ ποιοῦν ὄλα του τὰ κόκκαλα, πὼς ἦταν ἡ νυχτερινὴ ὑγρασία ποὺ τόνε περούνιαζε, μιὰ θανατερὴ ἀρρώστεια, ἢ μαλάρια, κ' ἔλεγε πὼς πέφτει τὴ νύχτα ἀπὸ τ' ἄστρα καὶ τόνε σαπίζει.

— Τσὲ λὰ μαλάρια, σινιὸρ μίο, καπί; Κουέστα μαλεντέτα

μαλάρια!

Καί σφίγγοντας τὰ δόντια, ἔριχνε μιὰ ματιὰ ἀπὸ τ' ἄνοιχτό παράθυρο στὸ πέλαγος πού μαυρολογοῦσε πέρα, στὴ θολούρα. Καί ὁ Τζίο Μπατίστα δὲν καταλάβαινε πὼς ἦταν τὰ γεράματα καί ἡ νοσταλγία πού τὸν ἔτρωγαν.

— Εἶναι γιατί εἵμαστε ἀμαρτωλοί, σάγκεμου, τοῦ ἐξηγοῦσε ὁ ἀγαθὸς παπᾶς. Εἶναι γιατί χάσαμε τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ καί πᾶμε στὴν κακὴ μας μέρα. Εἶναι γιατί σοῦλειψε ἡ πίστη, Τζίο Μπατίστα!

Μὰ ὁ γέρος ἔσφιγγε τὰ δόντια καί δὲ μιλοῦσε.

* *

Τὸ ἄλλο πρόσωπο πού ξεχώρισα, ἦταν ὁ Μικέλες, ὁ κιθαριστής. Νέος ἄντρας, ἄντρακλας μάλιστα, ναπολιτάρανος στὰ τριάντα του. Ταβανόσκουπα. Μὲ μυτάρια κατακόκκινα, μὲ σαγόνι σουβλερό, μὲ χεροῦκλες, ποδάρες. Σήμερα, Κυριακὴ, ἦτανε συγυρισμένος, παπουτσωμένος· πού νὰ τόνε βλέπατε ὄμως τίς καθημερινές, τὸ ἀπόγιομα, πού διάβαινε τοὺς μαχαλάδες, μὲ τὸ πανέρι στὸ κεφάλι, γυμνοπόδαρος, κροτώντας μὲ τίς πατούσες του τίς πλάκες τῶν καλντιριμιῶν:

— Πισάριιι!... Φρέσκο πισάρι!... Ὁ πισαρᾶς!...

Ἔστεκε μιὰ στιγμή στὸ τρισέκι, ἔμπηγε τὴ φωνάρα του, κ' ὕστερα ἔφευγε, ἀστραπή, σάν κυνηγημένος....

Τόνε γνώρισα ἀπὸ κοντήτερα τὸ Μικέλε: Μιὰ μέρα τόνε φώναξε ἡ μητέρα μου νὰ ψωνίσῃ ψάρια καί κείνος μὲ εἶδε στὸ κεφαλόσκαλο, μὲ γνώρισε καί ἄνοιξε διάπλατη τὴ στομάρα του σὲ χαμόγελο: «Ὁέ, σινιόρ... τάλε!» (δὲ θυμότανε τ' ὄνομά μου). Ἀνέβηκε στὸ χαγιάτι, ἄφησε χάμου τὸ πανέρι καί κάθησε, σφογγίζοντας τὸν ἰδρώτα του. Καλοκαίρι πιά, κ' ὁ Μικέλες κουρασμένος... Ἡ μητέρα μου τοῦψησε καφέ, ἐγὼ τοῦ πρόσφερα τσιγάρα...

Γινῆκαμε φίλοι. Ὁ Μικέλες ἦταν πολυλογᾶς. Μᾶς ἔστρωσε χαλὶ ὄλα του τὰ μυστικά. Πὼς κρατιόταν ἀπὸ παλιά, δυνατὴ φαμίλια, Σαρδινέζικη, πὼς ὁ παπποῦς του κ' ἕνας ἀδερφός του πατέρα του κάνανε ληστὰδες στὰ βουνὰ καί σκοτώθηκαν μὲ μπαμπεσιά· πὼς ἕνας ἄλλος θετός του, γιὰ νὰ ξεπληρώσῃ τίς ἀμαρτίες τῆς γενιᾶς, δέθηκε κομποσκοῖνι καί γίνηκε καλόγερος, καπουτσίνος, καί πὼς αὐτός (ὁ Μικέλες) ἀκολούθησε τὴν ψαρκιὴ γιατί τοῦ ἄρεσε ἡ θάλασσα, τὰ ταξεί-

διά. Ὁλο καί ν' ἀρμενίζῃ ἤθελε...

— Μπράβο, Μικέλε!... Μὰ τότε ἐσύ δὲν πρέπει νὰ παντρευτῆς.

— Θὰ παντρευτῶ!; ἐδήλωσε σταθερὰ ὁ Μικέλε.

Καί μᾶς ξεμυστερεύτηκε πὼς ἦταν κρυφὰ ἀρρεβωνιασμένος μὲ μιὰ κοπέλλα τῆς πατρίδας του, μιὰ κοπέλλα ζούρλια! Καί γιὰ νὰ τ' ἀποδείξῃ, μᾶς ἔδειχνε ἕνα δαχτυλιδάκι, ἕνα στρηφτὸ ἀσημένιο φειδάκι καί μιὰ φωτογραφία πού τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του. Ἦτανε μιὰ μεγαλομάτα, παχειὰ κοπέλλα, μὲ φουσκωμένα μαλλιά, σὰ σαντέζα: «Φιορέλα μιὰ! τεζόρο!..» Καί κόλλησε τίς χειλάρες του στὴ φωτογραφία.

— Καί γιατί κρυφὰ ἀρρεβωνιασμένος, Μικέλε;

— Γιατί... γιατί δὲ μὲ θέλουν οἱ γονιοὶ τῆς, ἀπάντησε στενοχωρημένος ὁ Μικέλε. Γιατί, καταλαβαίνεις, σινιόρ μίο, οἱ δικοί τῆς εἶναι μερκάντηδες... τὸ κορίτσι παίρνει προίκα...μπόλικες λιρέττες... καί θέλουνε νὰ τὴν παντρέψουν μὲ κανέναν πλούσιο. Ἐγὼ τί εἶμαι; ἕνας ψαρᾶς, ἕνας φτωχὸς καί ἀγράμματος ψαρᾶς...

Καί τὰ μάτια τοῦ αἰσθηματικοῦ Ναπολιτάνου γέμισαν παράπονο. Θᾶλεγε κανεὶς πὼς ἦταν ἔτοιμα νὰ βουρκώσουν..... Δὲν τὸν ἤθελαν οἱ δικοί τῆς, μὰ τί θᾶκαναν; Ἡ Φιορέλα τοῦ εἶχε δηλώσει πὼς δὲ θᾶπαιρνε κανέναν ἄλλο, πὼς τὸχε καλλίτερα νὰ πέσῃ στὴ θάλασσα, καί τοῦ τ' ὠρκίστηκε ὅταν ἔφευγε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, πὼς θὰ τὸν περιμένῃ μακάρι καί πενήντα χρόνια... Ἀγάπη ἦταν αὐτὴ· παίζουμε;

Καί ὁ Μικέλε σηκώθηκε, φορτώθηκε ξανά τὸ πανέρι του, «μπόνα νότε» κ' ἔφυγε. Τὸ διαλάλημά του ἀκούστηκε στὸ βάθος τοῦ δρόμου βουερό, σάν ἀπὸ μεγάλη κοχύλα:

— Πισάριιι!... Φρέσκο πισάρι!... Ὁ πισαρᾶς!...

* *

Ὁ Μικέλε ἐρχότανε συχνὰ στὸ σπιτί μας. Εἶχε γίνει τοῦ σπιτιοῦ. Μᾶς ἔφερνε καί ἀγοράζαμε ψάρια διαλεχτὰ καί μεζέδες θαλασσινοῦς: γαρίδες, καλαμαράκια, караβίδες, κανένα μικρὸ σαλάχι ἢ χέλι... Στὸ ἔμπα του τὸ χαγιάτι μας γιόμιζε ἰώδιο, μοσκοβολοῦσε κύμα. Καί ἡ κουβέντα ζωήρευε.

— Μπόνα σέρα, σινιόρ... σινιόρ τάλε! (Ποτὲ δὲ μπόρεσε νὰ μάθῃ τ' ὄνομά μου αὐτός ὁ ἄνθρωπος). Μπόνα σέρα, σινιόρα!

Χαιρετούσε τη μητέρα μου, διπλώνοντας στα δυο τη μέση και στρογγυλοκάθιζε χάμου, στο κεφαλόσκαλο, με το πανέρι των ψαριών πλάγι του, ή στα γόνατά του, κατά τις ώρες. "Επιανε το καφεδάκι του, ή ένα ποτηράκι κονιάκ και μᾶς ἔλεγε τὰ βάσανά του, τὰ αἰσθηματικά του βάσανα: "Ἡ Φιορέλα! Τ' ὄνομά της τρεμπάιζε στα χεῖλη του πέντε και δέκα φορές στο λεπτό. "Ἦταν ἡ ἀγάπη του, ἡ λατρεία του, ὁ θησαυρός του! Αὐτὴ και καμμιά ἄλλη!

— Καλά, Μικέλε, τοῦ εἶπα κάποτε γιὰ νὰ τὸν πειράξω, ἀφοῦ τὴν ἀγαπᾶς τόσο, γιατί κοιτᾶς και τίς ἄλλες;

— "Εγώ;!, διαμαρτυρήθηκε ὁ Μικέλε κατακόκκινος σὰν παιδί.

— Βέβαια... Γιατί, ἄμα κυσάρεις καμμιά δικιά μας νόστιμη στίς ροῦγες, γουρλώνεις τὰ μάτια σου και χαμογελᾶς;

— Νιεντεμένο! διαμαρτυρήθηκε πάλι ὁ πιστός ναπολιτάνος. Αὐτὲς τὰ γουρλώνουν! Αὐτὲς γελᾶνε ἄμα με βλέπουν! "Εγὼ πάω στη δουλειά μου. «Πισάρι φρέσκο!»

"Ὅμως γιὰ κάτι ἄλλο στενοχωριότανε πιὸ πολὺ ὁ ἔρωτεμένος ψαρᾶς: Δὲν ἤξερε γράμματα και ἀναγκαζότανε νὰ βάζη ἄλλοτε νὰ γράφη τῆς Φιορέλας. Μά, τώρα τελευταία, οὔτε σ' αὐτὸν εἶχε ἐμπιστοσύνη και με τρόπο με παρεκάλεσε νὰ τοῦ γίνω ἐγὼ γραμματικός. Καθήσαμε, λοιπόν, μιὰ Κυριακή και σκαρώσαμε, σὲ γλῶσσα Τοσκάνικη, ἓνα γράμμα πού ἦταν γιὰ γέλια μαζί και γιὰ κλάματα. Και ὁ Μικέλε τὸ πῆρε και πῆγε χαρούμενος νὰ τὸ ταχυδρομήση...

Τὸ Τζιο Μπατίστα δὲν τὸν ἔβλεπα πιά οὔτε τίς Κυριακές. "Εμαθα πὼς ὁ γέρος ἦταν κατάκοιτος και δὲν μπορούσε νὰ βγῆ τὸν ἀνήφορο στην "Εκκλησιά. Κοίτονταν πεσμένοι στο ἀμπάρι τῆς ἀνεμότρατας, και ἡ θέση του, κοντὰ στα καρβόσκοινα τῆς πρύμνης ἔμενε ἀδειανή. Μά τὸ ἀγγονάκι του, ὁ Λούκας, πάγαινε κ' ἐρχότανε κάτου, νὰ τόνε φροντίζη... Κάποτε, σὰν ἦταν καλὸς καιρός, μπουνάτσα, τόνε σηκῶνανε δυὸ ἄντρες και τὸν ἀνεβάζανε στην κουβέρτα, νὰ ἰδῆ τὸν οὐρανὸ, τὴ θάλασσα, νὰ πάρη ἀέρα. "Ὁ γέρος, ἀκουμπισμένος στα σκονιά, κοίταζε τὸ πέλαγος κι' ἀναστενάζε:

— "Αχ, αὐτὴ ἡ μαλάρια, αὐτὴ ἡ καταραμένη ἀρρώστεια πού πέφτει ἀπὸ τ' ἄστρα, ἔλεγε, θὰ με φάη!... Μαλεντέτα μα-

λάρια, στρέγγα!...

Μά οἱ ἄλλοι σῆκωναν ἀδιάφοροι τοὺς ὤμους και προσπερνοῦσαν. Και ὁ Τζιο Μπατίστα κάρφωνε τὰ μάτια στο πέλαγος, μακριά, κ' ἔμενε σιωπηλός, με τὴν πίπα στα δόντια.

Εἶχε ἀπομείνει ἓνα σακκούλι κόκκαλα. Κι' ὄλο χειροτέρευε...

"Εκεῖ κατὰ τὸ χινόπωρο, πού τὰ πρῶτα σύννεφα σκούραιν τὸν οὐρανὸ και τὰ χελιδόνια συνάζονταν τσοῦρμο νὰ κάνουν φτερό γιὰ τὴν "Αραπιά, ἔρχεται μιὰ μέρα λυπημένος ὁ Μικέλε και μοῦ λέει πὼς ὁ γέρος πέθανε. Τὴν περασμένη νύχτα πέθανε και τὸ πρῶτὸ τόνε βρήκανε ξερό. Και τὸ κρίμας ἦτανε πού δὲν πρόφτασε οὔτε ὁ παπᾶς νὰ τοῦ μυρῶση τὰ χερσὸπόδαρα και νὰ τοῦ βάλη ἀποκάτου στη γλῶσσα τὴν ὄστια.

— Γι' αὐτό, λοιπόν, εἶσαι τόσο λυπημένος, Μικέλε, ἔ; Δί-κιο ἔχεις.

Μά ὁ Μικέλε μοῦ ἀπάντησε με εἰλικρίνεια πὼς δὲν ἦταν τόσο γι' αὐτό. "Ε, γέρος ἦτανε πιά ὁ Τζιο Μπατίστα, ὄγδον-τάρης, τῶφαγε τὸ ψωμί του.

Γι' ἄλλο πρᾶμα ἦτανε σήμερα πιότερο στενοχωρημένος ὁ Μικέλε: "Ενάμιση μῆνα εἶχε νὰ λάβη γράμμα ἀπὸ τὴ Φιορέλα του και σήμερα τοῦ ἦρθε γράμμα ἀπὸ τὴν ἀδερφή του τὴν "Αννα, τοῦ λέει ἓνα σωρὸ κουταμάρες, και γιὰ τὴν ἀρρεβωνια-στικιά του οὔτε λέξη. Αὐτὰ δὲν ἦταν καλὰ σημάδια. Καὶ ὁ Μικέλε ζάρωσε τὰ φρύδια συλλογισμένος, ἀνήσυχος.

"Επῆγα στην κηδεῖα τοῦ Τζιο Μπατίστα. Γίνηκε ἀπὸ τὴν προκουαῖα ἴσια στο νεκροταφεῖο. Στο Μῶλο ἦρθε ὁ παπᾶς, ἓνα παιδί μπροστὰ με τὸ Σταυρὸ και τὸ φανάρι και γύρω οἱ λίγοι καθολικοὶ τοῦ τόπου. Τὸ γέρο τὸν εἶχαν βάλει σὲ μιὰ φτω-χικιά κάσση, κάτου στ' ἀμπάρι. "Ἡ "Ιταλικὴ σημαία κρεμότανε μεσίτσια στο κατάρτι, και στίς δυὸ ἀνεμότρατες.

"Ἡ κηδεῖα γίνηκε κατὰ τίς ἔντεκα τὸ πρῶτ:

Μπουνάτσα. Τὸ λιμάνι ἄστραφτε ὄλο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Και τὸ παραμικρὸ συννεφάκι εἶχε χαθεῖ.

Οἱ ναπολιτάνοι ἦταν φανερά λυπημένοι, σιογομίλητοι. Εἶχαν φορέσει τὰ καλὰ τους και τοὺς σκούφους με τίς κόκκινες φοῦντες.

Δυο παλληκάρια ανέβασαν επάνω τὸ φέρετρο, καὶ μὲ βα-
ρειὰ περπατησιὰ—ἔτριζε τὸ μαδῆρι—τῶβγαλαν ἔξω... Ἡ πο-
μπὴ μπήκε σὲ κίνηση. Ὁ παπᾶς ἄρχισε νὰ διαβάζη τὸ *μιζε-
ρέρε*, ἢ κάτι τέτοιο... Πίσω ἀπὸ τὸ φέρετρο ἐρχότανε τὸ ἀγγο-
νάκι τοῦ γέρου, ὁ Λούκας, κλαίγοντας ἀπαρηγόρητα, καὶ ἀκο-
λουθοῦσαν ὅλοι οἱ ναπολιτάνοι, πού ἐκεῖνος ὁ θάνατος τοὺς
κούστιζε πολὺ.

Μαλεντέτα μαλάρια! Καὶ τὸν ἐπήγαιναν στὸ λιμάνι τῆς
σιωπῆς...

* *

Ἔστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, ἓνα δειλινό, ἔρχεται ξανά ὁ Μι-
κέλε σπῖτι μας. Κρατοῦσε τὸ αἰώνιο πανέρι τῶν ψαρκῶν. Κά-
θισε στὸ χαγιάτι, κατάχαμα, ἀκούμπησε τὸ πανέρι στὰ γόνα-
τά του, κ' ἦταν κατάχλωμος, μὲ τὰ μάτια κατεβασμένα. Θᾶ-
λεγε κανεὶς πῶς κοιτάζε τὰ χταποδάκια καὶ τὶς γαρίδες πού
γυάλιζαν στὸ πανέρι, ἀνάμεσα σὲ λίγα φύκια. Ἦτανε σαστι-
σμένος.

— Τὶ ἔχεις, Μικέλε; Κόζα σουτσέντε!

— Νά! διαβάστε, σινιόρ τάλε!.. διαβάστε!..

Καὶ μὲ χειρονομία δραματικῆς ἀπελπισίας ἔβγαλε ἀπὸ τὸν
κόρφο του ἓνα γράμμα μὲ Ἰταλικά γραμματόσημα καὶ μοῦ
ἰδῶσε: «Διαβάστε τὴ δυστυχία μου!»

Τοῦ ἔγραφε ἡ ἀδερφή του ἢ Ἄννα ἀπὸ τὸ Μπάρι. Καθα-
ρὰ καὶ ξάστερα τοῦλεγε, ἀδερφοῦλη μου, νὰ τὸ πάρης ἀπό-
φαση. Ἡ Φιορέλα τὰ ξέχασε ὅλα, καὶ τὰ φιλιὰ καὶ τοὺς ὄρ-
κους. Ἀρρεβωνιάστηκε μὲ ἄλλονε, μ' ἓνα μπενεστάντε ἀπὸ
τὴν Τσίβιτα Βέκια, καὶ θὰ γινότανε, μάλιστα, γρήγορα, ἐκεῖ
κατὰ τὰ Χριστούγεννα ὁ γάμος τους. Ἔστερα, θὰ πᾶνε στὴν
πατρίδα τοῦ γαμπροῦ... Μάτια πού δὲ φαίνονται, Μικέλε
μου..., τοῦγραφε. Κι' ὁ καπερὸς ὁ Μικέλε πού δούλευε στὴν
ξενητεία καὶ πίστευε στὴν αἰωνιότητα τῆς ἀγάπης!.. Λοιπὸν,
τὸν ἐπῆρε τὸ παράπονο, περίσσεψε ὁ πόνος στὴν καρδιά του
καὶ τὰ μάτια του ἀρχίσανε νὰ τρέχουν.

— Πόβερο Μικέλε!.. Ἄπιστη Φιορέλα!...; ἔλεγε.

Καὶ τὰ δάκρυά του στάζανε κόμπο - κόμπο στὰ χταπο-
δάκια καὶ στὶς γαρίδες.

* *

Τὸ Μικέλε δὲν τὸν ξανάειδα. Δὲν ἦρθε νὰ μὲ ἀποχαιρε-

τήση.

Ἔστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, οἱ ἀνεμότρατες φύγανε γιὰ τὸ
Μπάρι. Ὄταν κατέβηκα στὴν προκουμαῖα, τὶς εἶδα νὰ βγαί-
νουν ἀπὸ τὸ λιμάνι, μὲ ὄλοφούσκωτα τὰ κόκκινα πανιά, μὲ
τὶς πλώρες ὀρθῆς νὰ ὀργώνουν τὴν πολὺψαρη θάλασσα πού
τὴν ἐτρύγησαν ὀχτῶ μῆνες.

Οἱ δυο ἀνεμότρατες, σημαιοστολισμένες, ἀποχαιρετοῦσαν
τὸν τόπον μας... Στὸ ἔβγα τοῦ λιμανιοῦ ρίξανε δυο ντουφε-
κιές. Ἐπειτα δυο ἄλλες, πού ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὶς βραχοσπη-
λιές τοῦ Παλαμηδιοῦ τὶς ξανάστειλε τέσσερες καὶ πέντε φορές...

Καὶ σὲ λίγη ὥρα, τὰ δυο κόκκινα πανιά μίκρυναν - μίκρυ-
ναν ὀλοένα, ὡς πού χάθηκαν στὸ γκρίζο φόντο τ' οὐρανοῦ
καὶ τῆς θάλασσας.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΜΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΥΤΤΑΓΜΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ BAUDELAIRE

«...Στους καλύτερους στίχους του Baudelaire γίνονται μιὰ σύνθεση σάρκας και πνεύματος, ένα μίγμα από έπισημότητα, θέρμη και πικρία, από αιώνιότητα κ' έσωτερικότητα, ένας σπανιότατος σύνδεσμος της θέλησης με την άρμονία, που διακρίνουν αυτούς καθαρά από τους ρωμαντικούς στίχους, όπως τους διακρίνουν καθαρά από τους παρνασσικούς στίχους...» (1) 'Από τούτη την προσπάθεια να δοθεί μιὰ συγκεκριμένη έρμηνεία στον ποιητικό ρυθμό του Baudelaire, τί παραδεχόμαστε έμεις; Μονάχα τη διαφορά — που ο Valéry έπιμένει να τονίσει, γιατί ή ανάλυσή του δεν άπαντá άλλο παρόμοιο άκριβές σημείο — ανάμεσα στην ποιότητα των στίχων του Baudelaire κ' εκείνη των στίχων των ρωμαντικών και των παρνασσικών ποιητών... une alliance rarissime de la volonté avec l'harmonie... Σωστό· αλλά το ίδιο θα μπορούσαμε να πούμε και για τον Mallarmé... Διαφεύγουν την προσοχή του Valéry ή λεπτότερη ύψη και το βαθύτερο ιδανικό της ποίησης του Baudelaire. Et de hoc satis.

* *

Mon enfant, ma sœur,
Songe à la douceur
D'aller là-bas vivre ensemble.

(L' Invitation au Voyage)

Δέν ξέρω γιατί, παρεκτός τη γοητεία τους, αυτοί οι στίχοι φέρνουνε στο νού μου τις εικόνες ενός περίφημου άλλου ποιή-

(1) Paul Valéry - Variété II (Situation de Baudelaire) σελ. 167 - 168.

ματος (2)· σκέπτομαι την Maison du Berger του Vigny. Πρόκειται κατά βάθος για το ίδιο ιδανικό· ή άπραγματοποιητη ή-συχνη συμβίωση με τη γυναίκα που αγαπάμε, με το ταίρι μας. Τίποτα το μικροαστικό μήτε έδω μήτε στην Maison du Berger, γιατί οι δυο ποιητές στοχάζονται με άπόλυτη έλευθερία, με την εϋθύτητα των σοβαρών στιγμών του βίου, τ' όνειρο που όραματίζονται. 'Αλλά στο Vigny κάποιο φόρτωμα βαραίνει την έμπνευση, άγγίζεις και σ' αυτόν την μεγαληγορία όλων των γάλλων ρωμαντικών· ακόμα κ' ή froide Nature που θα έπρεπε να παρέχει τον τόνο — ως πούμε — φιλοσοφικό του ποιήματος, δε μās συγκινεί στα μύχια της ψυχής· καταλαβαίνουμε την αγανάκτηση του ποιητή, αλλά δεν τη συμμεριζόμαστε άπ' άκρο εις άκρο, γιατί μās φαίνεται πώς ο ίδιος μπορούσε να ξεκαθαρίσει πιότερο τα αίσθήματά του. Πόσο βαθύτερα μās πιάνει το λίκνισμα της Invitation au Voyage· πόσο πιό νόημα συγχρόνως έδω, παρά στην Maison du Berger, αν κ' οι νότες του Baudelaire έμπνέονται μονάχα από ήδονή, από εκείνη την ήδονή που άποκλείει κάθε άλλη διάθεση! Στο κάτω - κάτω της γραφής και τα δυο ποιήματα είναι άπαισιόδοξα, πηγάζοντας από την άρνηση της πραγματικότητας· αλλά στο Baudelaire το άλλο δράμα — άλλο από την πραγματικότητα — είναι καθαρό, κ' έτσι γίνεται και για μās *άληθινό*.

D'aller là-bas vivre ensemble.

Πόση άφέλεια, άθωότητα, θα μπορούσα να πώ, στο vivre ensemble. Μια τέτοια άγνοια της μοναξιάς, μιὰ τέτοια *μακδρια* άγνοια της μοναξιάς, βγαίνει άπ' αυτό κι από τους κατοπινούς στίχους, που έμεις λησμονάμε δλη εκείνη τη φαινομενική άναζήτηση της μοναξιάς, που άπαντá κανείς διαβάζοντας το έργο του Baudelaire. Νοιώθουμε πώς έδω πλησιάζει την άλήθεια όπου είναι προωρισμένος· ή εϋτυχία της έκφρασης του μās πείθει·

(2) Κατά περιεργή σύμπτωση έναν παραλληλισμό ανάμεσα στη Maison du Berger και στην Invitation au Voyage τον είχα σκεφτεί κι' ο φίλος Δημ. Νικολαρεΐζης, και τον έκαμε σε μια ανέκδοτη μελέτη του, που μου διαβάσε όταν γνώρισε τη δική μου μελέτη· αλλά βέβαια οι σκοπιές είναι διαφορετικές, κι άλλοίως δε μπορούσε να γίνει, έφ' όσον είναι δεμένες σε δυο ούσιαστικά διαφορετικούς τρόπους ν' άντικρύξεις την ποίηση.

Aimer à loisir
Aimer et mourir
Au pays qui te ressemble !

Δέν πιστεύω νά βρίσκονται στά *Fleurs du Mal* άλλοι στίχοι όπου ο ποιητής νά δίνεται τόσο πολύ στο όνειρό του, νά έμπιστεύεται μέ πιό ξέχειλη καρδιά μέσα στά λόγια του σ'έναν τιμημένο τρυφερό έαυτό του! Καί χωρίς άλλο αυτοί οί στίχοι είναι άπ' τούς ωραιότερους έρωτικούς στίχους πού γράφηκαν ποτέ, βέβαια οί ωραιότεροι πού έδωσε ή γαλλική ποίηση στον περασμένο αιώνα .

*
* *

"Έχει είπωθει πώς ο Baudelaire είναι ο πρώτος πού στρέφει την ποίηση προς τον άνθρωπο, προς τον έσωτερικόν άνθρωπο· παρατήρηση άόριστη, άν δέ διευκρινιστεί ποιός είναι ο άνθρωπος Baudelaire (λέμε άνθρωπο Baudelaire, μά φυσικά δέ χωρίζουμε τον άνθρωπο άπό τον ποιητή). Για μάς — κι αυτός ίσως είναι ο τελευταίος σκοπός των αναλύσεών μας — ο άνθρωπος Baudelaire είναι εκείνος πού ούσιαστική του μέριμνα γίνεται ο θνητός έαυτός του — θέλει τή γυναίκα γιατί μονάχα αυτή γεμίζει τον έγκόσμιο βίο μας — ζητά διαρκώς τή φυγή γιατί, δίχως νά τó έχει συνειδητοποιήσει, έμμονη τον κυριαρχεί ή ιδέα του θανάτου, έφ' όσον ο θνητός έαυτός του άποτελεί τή θεμελιώδη φροντίδα του. 'Ο *μαύρος* θάνατος κρύβεται πίσω άπ' τούς πιό προσωπικούς, άπ' τούς πιό πονεμένους στίχους των *Fleurs du Mal* .

Dis-moi, ton cœur, parfois s'envole-t-il, Agathe,
Loin du noir océan de l'immonde cité...

(Moesta et errabunda)

Τό *immonde* είναι ανάμνηση εκείνου του χριστιανισμού πού τον άνέθρεψε και πού πάντα τó συνοδεύει· έδώ μάλιστα θυμίζει Παλαιά Διαθήκη· αλλά τó noir océan είναι κάτι έντελώς δικό του· μιá κραυγή άπό τά σπλάχνα του. Καί συνεχίζει.

...Vers un autre océan où la splendeur éclate
Bleu, clair, profond, ainsi que la virginité...

'Ωραίοι στίχοι πού πάλλουνε άπό είλικρίνεια κι άπό παιδική συγκίνηση. Έγκαταλείπεται τó μαύρο για τó βαθύ γαλά-

ζιο· βρισκόμαστε άκόμα στη γή, μπροστά στον άπέραντο ουρανό πού χαρίζει τó χρώμα του στους πόθους μας, στην ίδια την παρθενιά μας.

*
* *

'Αλλά, άς έξετάσουμε κι άλλα ποιήματα, τó *La Chevelure* λ. χ.· δέ γνωρίζω άλλους γαλλικούς στίχους όπου ο έκθειασμός τής γήινης φύσης (καί σχετικά μέ τήν άποψη πού μάς ένδιαφέρει, του ανθρώπου σά γήινη φύση) νά είναι τόσο άπόλυτος, τόσο ξένοιαστος· τó ποίημα τελειώνει μέ τήν περιγραφή των βαποριών, πού·

Ouvrent leurs vastes bras pour embrasser la gloire
D'un ciel pur où frémit l'éternelle chaleur.

Είναι ίσως, μέσα στά *Fleurs du Mal*, τó ποίημα όπου δείχνεται περισσότερο κέφι· ο ποιητής πάει ν' άγκαλιάσει μέ όλες τις αισθήσεις του τó γήινο, τó θνητόν άνθρωπο· και στον ένθουσιασμό του λησμονεί τó θάνατο, βλέπει μπροστά του μονάχα τή *gloire*

D'un ciel pur où frémit l'éternelle chaleur

Και ποιά αυτή ή *éternelle chaleur*; Τί άλλο άπό τήν ανθρώπινη άναπνοή, πού κατοικεί τον κόσμο στους αιώνας; Είναι αυτοί άπό τούς σπάνιους αισιόδοξους στίχους του Baudelaire· στους κατοπινούς χρόνους μονάχα ο Rimbaud θά σηκώσει μιá φωνή έξ' ίσου γερή, αλλά βέβαια μιá φωνή πού δημιουργεί μπροστά της μιá προοπτική εύρύτερη.

*
* *

Σ' ένα γράμμα του ο Lautréamont έξέφρασε κάποτε αυτήν τήν πρόθεση· «...Ξεχωρίζω τά ωραιότερα ποιήματα του Lamartine, του Victor Hugo, του Alfred de Musset, του Byron και του Baudelaire, και τά διορθώνω στο νόημα (*dans le sens*) τής έλπίδας...»

Τί έννοούσε ο Lautréamont μέ τή λέξη έλπίδα, ο καθένας καταλαβαίνει κι άν άκόμα δέν έχει διαβάσει τά *Chants de Maldoror*, φτάνει νά γνωρίζει κάτι άπό τούς ποιητές πού αναφέρονται. Μήτε ο Rimbaud είδε τόσο καθαρά τήν άμαρτία των

ποιητών του περασμένου αιώνα· δὲν ἔνοιωσε τὸ mal du siècle στὴ ρίζα του. Λέμε αὐτὰ γιατί νομίζουμε, πὼς πρέπει νὰ τονιστεῖ ἡ οὐσιώδης ἀπαισιοδοξία τοῦ Baudelaire, ἔστω κι ἂν συνάμα συμφωνοῦμε μὲ τὴν κρίση τοῦ Rimbaud· Baudelaire, le premier voyant.

* *

“Ὅπως δὲν κατορθώνει νὰ σπάσει τὰ δεσμὰ ὅπου βρίσκεται δεμένη ἡ ποίηση τῆς ἐποχῆς του, κ’ ἡ δημιουργία του χύνεται σὲ στίχους πού ἰδανικὸ ὁμορφιάς ἔχουν τὸ ἰδανικὸ τῶν στίχων τοῦ Ρακίνα (la forme de ses roémes est mesquine, ὅπως ἔγραψε ὁ Rimbaud), ἔτσι καὶ σὰν ἄνθρωπος, σὰν πολίτης ὁ Baudelaire δὲν ξεχωρίζει οὐσιαστικά ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του· ἡ ἀδυναμία του νὰ ἐπαναστατήσει ριζικὰ μέσα στὴν περιοχὴ τῆς μορφῆς τῆς ποιητικῆς του ταυτίζεται μὲ τὴν ἀδυναμία του νὰ ζήσει διαφορετικά, νὰ ἔχει ἄλλα ἰδανικά ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν γάλλων τοῦ καιροῦ του. Ἀλλὰ ἡ εἰλικρίνεια τῆς ἔμπνευσης βιάζει συχνὰ τὸ ἴδιο τὸ στίχο· λέει περισσότερα ἀπ’ ὅσα ἕνας τέτοιος στίχος εἶταν συνειθισμένος νὰ πεῖ· καὶ κάποτε κάνει θαύματα ὑποτάσσοντας ἐντελῶς τὸ στίχο δίνοντας ὄλο τὸν ἑαυτὸ της. Ἡ ἐπανάσταση γίνεται χωρὶς νὰ τὴ θελήσει συνειδητὰ ὁ Baudelaire. Αὐτὸς εἶταν ἀπλῶς πλείριος ἄνθρωπος καὶ εἰλικρινής, ἀλλὰ ἡ εἰλικρίνειά του θὰ γίνῃ μὲ τὸν καιρὸ κήρυγμα ἐπανάστασης γιὰ τοὺς κατοπινούς· μιὰς ἐπανάστασης πού ἴσαμε μᾶς στέλνει τοὺς καπνοὺς τῆς δόξας της.

* *

Στὸ πιὸ ἐνδιαφέρον βέβαια, ἴσως καὶ τὸ καλύτερο ἀπ’ τὰ Tableaux Parisiens, στὸ Paysage, ἀγναντεύεις τὴν ἐπιθυμία τοῦ ποιητῆ πού ἐπανερχεται συχνὰ μέσα στὸ βιβλίο του, νὰ ξαναδεῖ τὸν κόσμον ἀπ’ τὴν ἀρχή, νὰ νοιώσει μὲ ἀγνότητα τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος, νὰ χαρεῖ τὸν οὐρανὸ μὲ ἀπόλυτη ἀφοσίωση, ὅπως θὰ συνέβαινε σ’ ἕνα πρωτόγονον ἄνθρωπο·

Je veux, pour composer chastement mes églogues,
Coucher auprès du ciel, comme les astrologues...

...Car je serais plongé dans cette volupté
D’ évoquer le printemps avec ma volonté...

Οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἀπ’ τοὺς καλοὺς τοῦ Baudelaire. Εἶναι, ὅπως βλέπει ὁ καθένας, ἄρκετὰ prosaïques· ὅμως τὸ ὄλο ποίημα ἀρέσει γιὰ τὴν τολμηρὴ ψυχὴ πού φανερώνει, τολμηρὴ σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχὴ ὅπου ζεῖ. Κ’ ἡ διάθεση, αὐτὸς ὁ ἐγωκεντρισμὸς, τόσο γλυκὸς, τόσο συγγενικὸς στὸν καθαρὸν ἀγέρα, στὴν καθαρὴν ὄραση τοῦ ἀνθρώπου πού μόλις ἐξύπνησε κυττάζει τὸν κόσμον μὲ ἀναπαμένη συνείδηση, τέτοια διάθεση μᾶς εἶναι ἀκόμα σήμερα συμπαθῆς. Κ’ ἔτσι δὲν μᾶς πειράζει ὁ εὐκολος ρυθμὸς, ἡ ἀπαρίθμηση τόσων πραγμάτων, πού βέβαια δὲν εἶναι ὄλα ποιητικά· ὁ πόθος τοῦ ποιητῆ εἶναι ὁ πόθος πού ὁ δημιουργὸς, τότε, ἔπρεπε κατὰ στιγμὲς νὰ νοιώσει, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ. Τὸ δημιουργό, τὸ βλέπετε·

...Car je serais plongé dans cette volupté
D’ évoquer le printemps avec ma volonté..

* *

Τόσο ζωηρὰ ἀγκάλιασε μιὰ μορφή πολιτείας ὁ Baudelaire, πού ἡ εἰκόνα της ἐνδιαφέρει ἀκόμα σήμερα, κι ὄχι μονάχα σὰν εὐσεβῆς πόθος ἐνὸς μεγάλου ποιητῆ. Εἶναι μιὰ οὐτοπία ἡ ἐπιθυμία του· κάτι πού τότε (τότε τ’ ὄνειρο ἦταν πρᾶγμα σοβαρὸ) μπορούσε νὰ προσφέρει τὴν ἐλπίδα τῆς πραγματοποίησης του, καὶ σήμερα φαίνεται ἐντελῶς ἀνέφικτο· ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε ἡ αὐταπάτη χωρὶς νὰ στάξει μέσα μας ὄλο της τὸ μέλι, χωρὶς νὰ χύσει στὶς ἀγαθές μας διαθέσεις ὄλη της τὴ γοητεία, ὄλο τὸ πολιτισμένο ἄρωμά της· ἔγινε ἡ ἴδια αὐταπάτη ἀπαραίτητο μορφωτικὸ μας στοιχεῖο·

Là, tout n’ est qu’ ordre et beauté
Luxe, calme et volupté.

(L’ Invitation au Voyage)

Ἡ πόλη πού δὲν κρατᾷ τίποτα ἀπὸ τὴν ὕπαιθρο, ἡ πόλη πού δὲ συντηρεῖ στὰ σύνορά της τίποτα ἀπὸ τὴν ἀγρία φύση, μῆτε τὸ ξεκούρασμα τοῦ φροντισμένου κήπου, ἡ πόλη στὴν ἄκρα τῆς θάλασσας χωρὶς πάρκα, βρύσες, πουλιά, ἔθελε τὸ Baudelaire ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τ’ ὄραμα πού διαγράφουν οἱ στίχοι τῆς Invitation au Voyage. “Ἐχω ὑπ’ ὄψη μου μιὰ πρόζα του, ὅπου ἀφηγεῖται τὸ ἰδανικὸ του μὲ μιὰ τέτοια διαύγεια πού

δὲ μπορεῖ νὰ μὴ σὲ συγκινήσει: «...Πές μου, ψυχὴ μου, φτωχὴ κρύα ψυχὴ, τί λὲς ἐσὺ γιὰ τὴν πρόθεσή μου νὰ κατοικήσουμε τὴ Λισσαβώνα; Ἐκεῖ θάνατι ζέστη, καὶ θάπερνες πάλι ἀπάνω σου ὅπως μιὰ σαῦρα. Αὐτὴ ἡ πόλι βρίσκεται στὴν ὄχθη τοῦ νεροῦ· λένε πὼς εἶναι χτισμένη μὲ μάρμαρα, καὶ πὼς ὁ λαὸς τῆς τρέφει ἕνα τέτοιο μῖσος πρὸς τὴ βλάστηση, ποὺ ξερριζώνει ὅλα τὰ δέντρα. Νά, ἕνα τοπεῖο σύμφωνα μὲ τὴ διάθεσή σου· ἕνα τοπεῖο καμωμένο μὲ φῶς καὶ ὄρυκτό, καὶ τὰ ὕγρα γιὰ τὴν ἀντανάκλαση!...» (Petits Poèmes en Prose — Any where out world). Σήμερα μιὰ τέτοια πόλι δὲν μᾶς εἶναι ἐπιθυμητὴ, καὶ δὲ στρέφονται πρὸς αὐτὴν αἱ προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ψάχνουν καὶ ζητοῦν ν' ἀνακαλύψουν τὸ περιβάλλον ποὺ μᾶς ἀρμόζει· ὅμως ὅλοι νοιώθουμε σὰ νὰ ζήσαμε σὲ μιὰ τέτοια πόλι, ἢ σὰ νὰ ἄξιζε νὰ εἶταν τιμὴ μας νὰ εἶχαμε ζήσει ἐκεῖ. Καὶ χωρὶς ἄλλο ὠραιότερη καὶ πιὸ ἀληθινὴ μᾶς δείχνεται ἀπὸ ἐκείνη ἄλλων ποιητῶν, πλησιέστερη σὲ μᾶς λ. χ. ἀπὸ τὴ ville ténaculaire τοῦ Verhaeren!

* *

Ἡ μοναξιά στὸ Baudelaire ταυτίζεται μ' ἐκεῖνο ποὺ ἔννοεῖ «ἀγνό» «chaste» (κι ὄχι «pur»), μὲ τὴ φυγὴ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν εἶναι ὅμως ἡ μοναξιά τοῦ Nietzsche, ἡ μοναξιά ποὺ μᾶς κάνει καθαρούς. Ὑπάρχει στὴ λέξη «chasteté» ὅπως τὴν μεταχειρίζεται ὁ Baudelaire ἡ γοητεία μιᾶς μοναξιάς ποὺ δὲν εἶναι ἀπόλυτη, ποὺ ὀλότελα δὲν ἀρνεῖται ὅ,τι μᾶς προσφέρει τὸ πλήθος, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι τὸ πιὸ ἐπιθυμητὸ ξεκούρασμα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξαντλητικὴ ἐπαφή· Θὰ λέγαμε σχεδόν, πὼς ἡ chasteté διαπιστώνει ἐκείνη τὴν *αισθησιακὴ* ἀνάγκη τῆς μοναξιάς ποὺ κάπου κάπου τὸ σῶμα μας νοιώθει.

Ἡ ἀγάπη πρὸς ὅ,τι ζωντανὸ ποὺ βρίσκεις στὸ Baudelaire· αὐτὸς εἶναι, σὰν αἴσθημα, ὁ χριστιανισμὸς του· κι ἂν ἡ ἀγάπη του ἔχασε κάθε θέρμη, ὅμως δὲ σηκώνεται ἐνάντια σ' αὐτὴ, τοῦ λείπει τὸ θάρρος καὶ ἡ ψυχικὴ ἐλευθερία ἐνὸς Nietzsche, καὶ δὲν ἀτενίζει τὴν ἀγάπη σὰν ἁμαρτία κατὰ τὶς στιγμὲς ἐνὸς ἀνθρώπινου πνευματικοῦ ἀγῶνα· κ' ἔτσι μπορεῖ ὅλα νὰ τ' ἀρνηθεῖ, ἀλλὰ δὲν ἀγαναχτεῖ ποτέ του ἐνάντια στὸ ἴδιο τὸ αἶ-

σθημα τῆς ἀγάπης.

* *

Τὰ λόγια τῶν μεγάλων ποιητῶν τοῦ παρελθόντος δὲν ἔχουν ἄλλη σημασία γιὰ μᾶς ἀπὸ ἐκείνη τῆς συμβολῆς τους στὸ νὰ νιώσουμε πληρέστερα τὴν ἀλήθεια. Καὶ τέτοια συμβολὴ εἶναι ἀναγκαῖα, γιατί ἡ σημερινὴ ἀλήθεια δὲν εἶναι προσωρινή· εἶναι ἀλήθεια ὅλων τῶν καιρῶν.

Ἔτσι μᾶς ἐνδιαφέρει τὸ ἔργο τοῦ Baudelaire· ὅπως κάθε ἔργο προωρισμένο νὰ ζήσει ἀνταποκρίνεται, πέραν ἀπὸ μιὰ ψυχολογικὴ πραγματικότητα, σὲ μιὰ ἀλήθεια.

Ἀγάπη καὶ ἡδονὴ· τεινοντας καὶ πρὸς τὴ μιὰ καὶ πρὸς τὴν ἄλλη ὁ Baudelaire ἀποκαλύπτει τὴν ἀνθρώπινη οὐσία του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ κάθε βαθύτερη σύμπτωση δράματος· ἔτσι ἡ ἔμπνευσή του λαβαίνει μιὰ μορφή καθαρὰ λυρική. Δρᾶμα δὲν ὑφίσταται, ἀλλὰ διασώζεται λυρικά — δηλαδὴ μ' ἐκείνη τὴν ἔνταση εἰλικρίνειας ποὺ στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης τοῦ λόγου μονάχα ὁ λυρισμὸς ἐπιτρέπει — ὁ πόνος τοῦ συνολικοῦ θνητοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς γιατί ἀγάπη καὶ ἡδονὴ εἶναι ὅλος ὁ ὀρίζοντας τοῦ θνητοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ πόνος τὸ γεννάει ὁ χριστιανισμὸς τοῦ χριστιανισμοῦ δπου δὲν πιστεύει πιά, ἀλλὰ ποὺ τὸν τυραννάει γιατί δὲ μπόρεσε ν' ἀποχτήσει μιὰν ἄλλη ἀθύρποστατη ἀλήθεια.

Ἐνιαῖος ἀνθρώπος, πάει πρὸς τοὺς συνανθρώπους, του γυρεύοντας ὅλο τὸ εἶναι τους· ἐφαρμόζοντας στὰ αἰσθήματά του· χωρὶς νὰ τὸ θελήσει συνειδητὰ, ἐκεῖνο ποὺ ὁ Rimbaud ἀποφασιστικὰ θὰ θέσει σὰν ἰδανικὸ τοῦ ποιητῆ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. «...posséder la vérité dans une âme et un corps. (Une Saison en Enfer: Adieu)· «...νὰ κατέχεις τὴν ἀλήθεια μέσα σὲ μιὰ ψυχὴ καὶ σ' ἕνα σῶμα».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ

ΣΤΗ ΒΡΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΜΟΥΔΕΡΗΣ ΕΡΜΙΑΣ

Ξάφνου, ἀπολείτουρα, οἱ λαχτάρεις μου
ξεχυθῆκαν, ντυμένες
στὰ πρόσινα, στὰ κρόκινα,
στὰ χρυσαφιά, στὰ κόκκινα,
στὰ γκριζα, στὰ σῦραυιά,
κι' ἄλλες στὰ μαῦρα κι' ἄλλες ἀσπροφόρες,
γυναῖκες, χηρευάμενες, παιδοῦλες, κόρες,
ξεχυθῆκαν μὲ μιὰ,
καὶ πῆραν μὲ τρελλὴ καρδιά,
τ' ἀνάπλαγα, νὰ Σὲ γυρεύουν.

Στὴν πολιτεία Σὲ γύρεψαν,
πόρτα τὴν πόρτα μπῆκαν,
μπῆκαν καὶ βρῆκαν,
καὶ δὲ Σὲ βρῆκαν·
καὶ στὸ βουνό, ποῦ Σ' ἔκραζαν,
οἱ ἀντίλαλοι μονάχ' ἀποκριθῆκαν.
μὰ τ' ὄνομά Σου ξαναλέοντας,
κραχτὰ καὶ σάμπως κλαίοντας,
ἀναγελοῦσαν σάμπως,
μέσ' στοῦ μεσημεριοῦ τὸ θάμπος.
τοῦ ἀνθρώπου τὸν καρδιοσωμό.

Καὶ στὸ δρυμό, ποῦ φέρανε τὸν ἀναστατωμό,
κι' ὄλο καὶ πιδὸ μανιάζοντας,
τὰ ἐλάφια ξεμονιάζοντας,
δειλοῦς λαγούς, ζαρκάδια
καὶ τὰ περδίκια φτέρωσαν,
μὰ στάλα δὲν τοὺς μέρωσαν
τὰ δάκρυα τους τ' ἀκράτητα,
τί πατημένα, ἀπάτητα,
ὄλ' ἀπὸ Σὲ ἦταν ἄδεια,
τοῦ διάβα Σου σημάδια,
δὲ βρῆκαν πουθενά:

“Ὅλη τὴ μέρα ἔτσι σπαράζανε·
μὰ μὲ τὸ δεῖλι ὡς φτάζανε,
— εἶδαν καὶ νά! —
στὴ βρύση τῆς ἀμμουδερῆς ἐρμιάς,
καθόσουν πέρα,

Ἰσκιος ἀχνός, ποῦ ἀνύφαινε
τὸ λίγο φῶς μὲ τὸν ἀγέρα,
κι' ἀπ' τὰ χιμαιρικά Σου τὰ μαλλιά,
κολάδι καὶ σπκώθηκαν λογῆς πουλιὰ,
σκορπώντας στὴν ἐσπέρα
ὅπου ἔσβυσε μὲ μιὰς.

3)8)1935

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΥΡΙΟ....

Αὔριο νὰ πεῖς καὶ πειὰ νὰ μὴ φανεῖς.
Καὶ μόνος στοὺς ἀόματους νὰ προχωρήσεις
τοῦ μέλλοντος τοὺς δρόμους, σὲ κάθε βῆμα μόνος,
σὲ κάθε μιὰ καμπὴ καὶ πειὰ κανεὶς κοντά σου
ποῦ νὰ χαμογελάει

Ἀκούμπαγε στὸ σπῆθος μου
ἐπάνω τὸ κεφάλι σου μὲ τῶν μαλλιῶν τὸ κύμα
σὰν ἓνα σύννεφο ἐλαφρὸ ποῦ τῆς καρδιάς μου
ἐσοκέπαζε τὸ φῶς. Κι' ὄλο τὸ κλάμα
ποῦ ἀπὸ τὶς ρίζες τὶς βαθειές
τοῦ εἶναι σου ἀνέβαινε
στὴ θλίψη τῶν βλεφάρων
τὸ χέρι μου ἔβρεχε, βαρὺ, θερμὸ
καὶ κάθε δάκρυ ἐμοιαζε σὰ μιὰ σφραγιδα
ποῦ ὄλα τὰ τελειώνει. Καὶ μὲς στὸν πόνο σου
ξεχώριζα τὸν πόνο
ὄλων τῶν ἐποχῶν τῆς γῆς·
ὄλων τῶν γυναικῶν ποῦ τὸ κεφάλι ἀκούμπαγαν
στὸ σπῆθος καθενὸς ποῦ φεύγει
χωρὶς πειὰ νὰ γυρίσει. Καὶ τῶν φυχῶν
εἶδα τὸ πέρασμα ἀκατάπανστο
σὰν τοῦ νεροῦ τὸ κύλημα
σὲ θάλασσες μεγάλες, καὶ τοὺς ἐρημικοὺς τοὺς δρόμους
γιὰ τὸν ἀτέλειωτο τοῦ ἀνθρώπου πυρετὸ φτειαγμένους,
γιὰ τὶς ἐφήμερες τὶς πλάνες του.

(Μετάφρ. Στ. Ξεφλούδα)

Enzio Velture

BELLA...

Τὸ φθινόπωρο δὲν τέλειωνε. Φαινόταν ἀποφασισμένο γιὰ μιὰ φορά νὰ προφτάσει ζωντανὸ τὸ ἐπίσημο τέρμα του, τούτη τὴν εἰκοστὴ Δεκεμβρίου, σαβανωμένο ἀπὸ συνήθεια κάτω ἀπ' τὸν χειμῶνα. "Ὅ,τι πιὸ φθαρτὸ ὑπάρχει μέσα στὸ χρόνο ζοῦσε ἀκόμα. Στὰ δέντρα, τὰ φύλλα ἔφταναν στὰ πιὸ μεγάλα γηραιὰ πού εἶχαν φτάσει ποτὲ φύλλα. Ἦταν ἡ ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τὰ λίγα χόρτα ἀπὸ τὶς ἀράχνες, ἀπὸ τὶς μυῖγες..

Ἄ Φοντράνζ, πού ἦρθε γιὰ μερικὲς μέρες στὸ Παρίσι, καθόντανε σὶς ταράτσες τῶν καφενείων, γιὰτὶ τὰ μουσεῖα δὲν τὸν ἐνδιέφεραν πιά... Ἦταν τόσο ξένος στὴν κίνηση τοῦ Παρισιοῦ, στὸ διάβα ἀκόμα τῆς ζωῆς ὥστε τοῦ πρόσφεραν, ὅπως σ' ἕνα ξένο ἀπὸ ράτσα, κάρτες διάφανες κι' ὀδηγούς.

Κάποτε, καθὼς ἐμφανιζόταν τόσο αἰφνίδια, πού τὸν νόμιζε νὰ βγαίνει ἀπ' τὸν ἐγκέφαλό του, μιὰ παρέα ἀπὸ κορίτσια ντυμένα πού φοροῦσαν χάρτινα καπέλλα, τὸν περικύκλωνε· ἦταν τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης. Ἐκαναν ἐπίθεση ἐνάντια σ' αὐτὸν τὸν ἀκίνδυνο ἄνθρωπο μ' ὄλα τὰ πιὸ σκληρὰ ὄπλα τους καὶ μὲ τὰ ἄσπρα δόντια τους, μὲ τὰ νεανικά τους μάτια. Ἦταν ὅμως πολὺ εὐθυμες, πολὺ θορυβώδεις. Δὲν τὶς ἄρεζε. Τοῦ ἔκαναν τὴν ἐντύπωση μικρῶν ὀντων σχεδὸν ἀρσενικῶν. Ὄταν βρεῖ κανεὶς τὸ φύλον τῆς γῆς, τὸ φθινόπωρο, ἐνδιαφέρεται σ' ἀλήθεια λίγο γιὰ κεῖνο τῶν ἐργατριῶν τοῦ Πατοῦ. Τὸ βράδυ πηγαινε στὸν κινηματογράφο. Δὲν εἶχε δεῖ μέχρι τούτη τὴν ἡμέρα παρὰ φιλμ πολεμικά, βομβαρδισμούς, πτώματα. Ἐκπλήσσονταν πού ἔβλεπε τὴν εἰρήνη ἀποκαταστημένη στὸ βασιλεῖο τῶν ἀναλαμπῶν. Οἱ ἀναλαμπές ἀπὸ τὰ εὐρωστα ἀγῶρια ἀγκάλιαζαν κορίτσια. Ἡ ἀναλαμπὴ τοῦ Ὁκεανοῦ ἔπαιρνε δέκα ὁμορφες λουόμενες τοῦ Σάν - Φραντσίσκο καὶ τῆς γύμνωσε. Ἀναλαμπές ἀπὸ γορίλλας γλύτωναν κοριτσάκια. Αὐτὴ ἡ παγκόσμια στοργὴ γιὰ τὶς γυναῖκες τὸν ἀποχαύωνε. Κάποια μέρα,

βγαίνοντας ἀπὸ μιὰ τέτοια σάλα, βρέθηκε μπροστὰ στὸ μπάρ ὅπου εἶχε γνωρίσει τὴν Ἰντιάνα. Ἔσπρωξε τὴν πόρτα.

Ἄ ὁ πόλεμος, πού τὰ πάντα ἐρειπώνει, εἶχε σκεπάσει τὸ μπάρ μὲ ἀκαζοῦ καὶ μὲ μπροῦντζο. Ἀπὸ τὸν πόλεμο, πού καταστρέφει κάθε πολιτισμό, τὸ μπάρ ἔβγαине μὲ κατευθυντήριο ρυθμὸ καὶ ἐπιχρυσωμένο πομπηϊανά. Ἦταν ὁ ἴδιος διευθυντῆς τοῦ μπάρ. Ἄ ὁ πόλεμος, πού τὰ εἶχε ὄλα κατασφάζει δὲν τοῦ πῆρε οὔτε μιὰ τρίχα. Ἄ Φοντράνζ ἔμπαινε στὴν αἰωνιότητα. Μὲ βῆμα συνηθισμένο κατευθύνθηκε πρὸς τὴ θέση τὴν καταλειμμένη ἀπὸ τότε μιὰ φορά, καὶ κάθισε. Γιὰτὶ ἔτρεμε ὅταν ἄνοιγε ἡ πόρτα; Γιὰτὶ αὐτὴ ἡ ζωηρὴ καρδιά σὲ μιὰν ἐνέργεια τόσο χυδαία ὅπως ἡ κατασκευὴ μιᾶς λεμονάδας; Περνοῦσαν ἄνθρωποι μὲ σημαῖες. Πληροφορήθηκε. Ἦταν ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Ζωρές. Αὐτὸν πού δολοφόνησαν τὴν τελευταία φορά πού εἶχε δεῖ τὴν Ἰντιάνα, τὸν ἔθαφταν σήμερα. Δὲν εἶχε οὔτε ἐκπλαγεῖ οὔτε δυσανεστῆθεῖ πού συνδέθηκε μ' αὐτὸ τὸ κορίτσι μὲ τὴν θέληση τῆς τύχης. Ὄταν ὁ Ζωρές θ' ἀναστήνονταν, ἢ ὅταν κομμουνιστὲς θὰ σκόρπιζαν στὸν ἄνεμο τὴ σιάχη τοῦ Ζωρές, θάταν ἐκεῖ μέσα σ' αὐτὸ τὸ μπάρ σπρωχόμενος πρὸς τὴν Ἰντιάνα ἀπὸ κάποιο τρίτο πένθος. Τοῦ ἔρχονταν σχεδὸν ὁ πόθος νὰ δεῖ τὴν ἴδια τὴν Ἰντιάνα, ν' ἀγγίξει τὸ ὄριο αὐτῆς τῆς τροχιάς τῶν δέκα ἐτῶν, ν' ἀγγίξει τὴν Ἰντιάνα...

Μιὰ γυναῖκα ἦρθε καὶ κάθισε κοντὰ του, τὸν ἐρέθισε χαριτωμένα, τὸν χτύπησε μὲ ὄλες αὐτὲς τὶς μετὰλλινες ἀσπίδες πού εἶναι τὰ εὐαίσθητα σημεῖα τῶν ἀντρῶν στὰ μπάρ, τὴ σιγαροθήκη του, τὸ τσακμάκι του, τὸ ρολόι του. Ἦταν πιὸ λεπτὴ ἀπὸ τὴν Ἰντιάνα. Πάνω στὸ δαχτυλίδι, διάβασε ἄπαιστα τὸ οἰκόσημο τῶν Φοντράνζ, χαμογέλασε, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐπιμείνει στὸ *Ferreum ubique*, συλλάβισε μὲ τοὺς καθιερωμένους ὄρους τὶς ἐπιγραφές καὶ τὰ σκαλισματα τοῦ δαχτυλιδιοῦ. Ἄ ὁ διευθυντῆς τοῦ μπάρ, ἀνήσυχος γιὰ μιὰ στιγμή, ἦταν δισταχτικὸς νὰ ἐπέμβει σὲ μιὰ συζήτηση γιὰ οἰκόσημα. Ἄλλὰ κάτοχος γιὰ ἕνα βράδυ αὐτῆς τῆς ἐνόρασης πού ἀποκαλύπτει στοὺς μεγαλοφυεῖς συγγραφεῖς ἐκεῖνο πού οἱ μέτριοι ὀνομάζουν τὸ αἰώνιο θῆλυ, ὁ εὐγενὴς ἀγρότης δὲν προσελκύθηκε ἀπ' αὐτὴν. Τούτη ἡ γυναῖκα γίνονταν ἄντρας κάτω ἀπ' τὰ μάτια του... Ἦταν ὡς τόσο ἐπιδέξια. Κατεύθυνε τὸν Φοντράνζ πάνω στὰ πιὸ κατάλληλα θέματα γιὰ νὰ τὸν γοητεύσουν, τὸ

κυνήγι, τ' άλλογα. Ύποκρίνονταν αυτή τή βραδυά, τὸ νυχτερινό της σύνδεσμο, γλυκά καὶ σταθερά, ὅπως μιὰ γυναίκα παίζει τὴν καριέρα της, σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ ἀληθινὸ γάμο. Ύπόσχονταν γι' αὐτὴ τὴ νύχτα κάθε τί πὺ κάνει τις ἐνώσεις μακροχρόνιες κι' εὐτυχισμένες, ἕνα καλὸ χαρακτήρα, καταδεχτικότητα· ἤξερε νὰ ράβει, δὲν θίγονταν ποτέ. Ποτὲ ἀρραβωνιαστικά πὺ νομίζει τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της ἀποφασισμένο νὰ τὰ χαλάσει, δὲν ἔδειξε περισσότερο τάκτ, περισσότερη ἄμπετη ἀξιοπρέπεια: δὲν ἦταν βαμμένη, δὲν εἶχε κοντὰ μαλλιά. Πεισμωνμένος, ὁ Φοντράνζ ἀπαντοῦσε δίχως εὐχαρίστηση. Δὲν τῆς ζήτησε οὔτε τ' ὄνομά της. Μποροῦσε νὰ ὀνομάζονταν Αὐγουστος ἢ Γιώργος, ἂν αὐτὸ τῆς ἄρεζε. Εἶχε μάλιστα τὸ θάρρος νὰ τὴν ρωτήσει γιὰ μιὰ ξανθαῖα γυναίκα, μὲ μεγάλα γαλανὰ μάτια, μὲ μιὰν ἐπιδερμίδα πολὺ λευκὴ, πὺ ὀνομάζονταν Ἰντιάνα. Εἶχε ἐκπλαγεῖ κι' ὁ ἴδιος πὺ γιὰ νὰ ζωγραφίσει τὴν Ἰντιάνα εὕρισκε τόσες λεπτομέρειες· θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ ὅτι εἶχε διπλά βλέφαρα, τὸ ἄνοιγμα ἀπ' τὰ ρουθούνια ἀδιόρατο, τὸ αὐτὶ ρόδινο, τὸ ἕνα μονάχα ἀπὸ τ' αὐτιά τρυπημένο. Ἡ γυναίκα γνώριζε τὴν Ἰντιάνα. Ἡ Ἰντιάνα δὲν ἔρχονταν πιά στὸ μπάρ, ἀπὸ τότε πὺ ὁ διευθυντὴς τοῦ μπάρ τῆς εἶχε δώσει δυὸ χαστούκια καὶ τὴν ἔκανε νὰ χάσει μισὴ λίτρα αἷμα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀδιόρατα ρουθούνια της. "Ἐγραψε τὴν διεύθυνση αὐτοῦ τοῦ καινούργιου μπάρ. Δὲν πρόσθεσε τὴ δική της. "Ἐπειτα ἔφυγε ἀμέσως, ἀλλὰ μὲ ἀξιοπρέπεια, ἀρνούμενη νὰ τῆς πληρώσει τὴν κονσομασιὸν της, στέλνοντάς του ἀπὸ τὴν πόρτα ἕνα ἔλαφρὸ χαμόγελο διακριτικὸ καὶ θλιβερό, ὡσὰν αὐτὴ ἢ ἀναχώρηση νὰ ἦταν ἢ διακοπὴ εἴκοσι χρόνων κοινῆς συμβίωσης. Μόλις ἐξαφανίστηκε σηκώθηκε κι' αὐτὸς καὶ ζήτησε τὸ μπάρ τῆς Ἰντιάνας.

"Ἦταν πολὺ γειτονικό. Ἡ Ἰντιάνα ἐπὶ δέκα χρόνια δὲν πῆγε στὴν ἐξοχὴ, δὲν γύρισε μ' αὐτοκίνητο, δὲν πλησίασε μάλιστα στὴν περιοχὴ πὺ βρίσκονται τὰ θέατρα. Τὰ μπάρ πὺ τὴν προφύλαξαν διαδοχικά ἀπ' τις ὀβίδες, ἀπ' τις βόμβες, ἀπ' τὴν ἀστυνομία, εἶχαν διαφορετικὰ νούμερα, μὰ βρίσκονταν στὸν ἴδιο δρόμο. Εἶχε ἀνταλλάξει τὸ 27 μὲ τὸ 15 ἔπειτα μὲ τὸ 9, ἄλλαξε σπίτια, σ' ἕνα παιχνίδι πὺ θὰ διακοῦσε ὅσο ἢ ζωῆ της. Ἡ ἀποπεράτωση τῆς λεωφόρου Hausmann ἀπέκλεισε περισσότερο τὴν περιοχὴ της, ἀλλὰ δὲν τῆς ἔρχονταν ἢ ἰδέα νὰ

διασχίσει αὐτὴ τὴν καινούργια ζώνη. Πρέπει κανένας νὰ ὑποτάσσεται στὴν ἐποχὴ πὺ ζοῦμε. Γι' αὐτὴν οἱ σκοτούρες πὺ εἶχε μὲ τοὺς διάφορους διευθυντὲς τῶν μπάρ, τὰ γκέβλς ἢ τὰ ὄργανα τῆς τάξεως ἦταν πολλαπλάσιες, σὰν σὲ νησί, γι' αὐτὴν στὸ Παρίσι βρίσκονταν μονάχα τρεῖς διευθυντὲς μπάρ, ἔξη ὄργανα τῆς τάξεως. Φαντάζεστε ἂν τὴν ἀνεγνώριζαν! Ὁ Φοντράζ ἦταν στὸ μπάρ ἐδῶ καὶ μερικὰ λεπτά ὅταν μπῆκε ἢ Ἰντιάνα. Ἦταν μονάχη. Ἡ Ἰντιάνα ἦταν ἄλλωστε πάντα μονάχη. Δὲν ἐθεάθηκε ποτὲ νὰ δίνει τὸ χέρι της σ' ἕναν ἄντρα, νὰ περπατεῖ μ' ἕναν ἄντρα... Μποροῦσε κανεὶς νὰ ἔξασκεῖ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα χωρὶς νὰ προδίδεται. Κατὰ τὴν ἀντίληψή της κακὴ φήμη ἦταν ἢ φιλία, οἱ παρέες. Δὲν εἶχε ἀλλάξει· τὸ ἴδιο γαλακτώδες χρῶμα χωρὶς πούδρα, τὰ ἴδια κόκκινα χεῖλη χωρὶς ρούζ, τὰ ἴδια γαλανὰ μάτια μὲ ἴριδες τόσο φαρδεῖες πὺ ἔμοιαζαν σὰ νὰ τις εἶχε καταπιεῖ καταρράχτης, τὰ μαῦρα τῆς φρύδια, τὰ ξανθὰ της μαλλιά τραβηγμένα πρὸς τὰ πίσω, προσφέροντας μὲ ἀδιαφορία τὸ δίχως ζωὴ πρόσωπό της σὰν ἕνα πίνακα πείρας, πάνω στὸν ὁποῖο τὰ χρῶματα διαφοροποιούνταν ὑπερβολικά. Ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ ρόζ, σ' αὐτὸ τὸ γαλάζιο, σ' αὐτὸ τὸ ἄσπρο, ὑπῆρχαν διαφορὲς αἰώνων, κλίματος, ὕλης...

Τὸ μπάρ ἦταν σχεδὸν ἄδειο. Μηχανικά σὰν σὲ ὑπνωση διευθύνθηκε πρὸς τὸν Φοντράνζ, κάθισε κοντὰ του καὶ ξανάρχισε. Ὁ Φοντράνζ κύτταξε αὐτὸ τὸ ὠραῖο μέτωπο τὸ δίχως σκέψη, αὐτὰ τὰ ὁμορφα μάτια τὰ δίχως βλέμμα, αὐτὸ τὸ βαρὺ καὶ σφιχτοδεμένο σῶμα μὲ καρπούς τῶν χεριῶν κι' ἀστράγαλους λεπτούς, πὺ ἢ ὀκνηρία, περισσότερο ἀπ' τὴ μόδα, περιέβαλλε μ' ἐνδύματα εὐκόλα, σχεδὸν παιδικὰ. Ποιὸ κακό, ποιά ἀνθρώπινη ἀδυναμία, γι' ἀγάπη τῆς Μπέλλας, ἔρχονταν αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ καταχτήσει τούτῃ τὴ γυναίκα; Δὲν τὸν εἶχε ἀναγνώρισει. Δὲν ἀνεγνώριζε τ' ἀντικείμενα πὺ ὁ Φοντράνζ ἔβγαλε γιὰ νὰ ξυπνήσει τὴ μνήμη της, τὴ σιγαροθήκη πὺ τ' ἀφρισμένο ἄλογο, τὸ κουτὶ ἀπ' τὰ σπέρτα πὺ τὸ οὐρλιασμα τῶν ἀγριοχοίρων, τὰ ἔκαναν νὰ ξεχωρίζουν. Μὰ δὲν ἀνεγνώριζε ποτὲ τίποτα· μόλις τὴν ὄπερα. Μίλησε! Ἐμαθε τί συνέβηκε σ' αὐτὰ τὰ δέκα χρόνια. Ἡ ἐκδίκηση τῆς Μπέλλας πάνω στοὺς ἄντρες εἶχε ἐξακολουθήσει. Αὐτὴ τοὺς ἐκκλαίβε τὴν κοκκίνη, τὴν ἠρώϊνη. Ἐνα φαινόμενο, πολὺ πλούσιος θέλησε νὰ

την παντρευτεί. Πόσο τὸν ἐκδικήθηκε! Τὰ κανόνισε ἔτσι ὥστε νὰ πιαστεῖ. Θέλησε νὰ τὴν συγχωρέσει, τῆς ἔφερε τρία δαχτυλίδια νὰ διαλέξει· αὐτὴ διάλεξε τὸ ἀκριβώτερο καὶ τοῦ τὸ ἔστειλε μέσα σ' ἓνα δοχεῖο μουστάρδας, μὲ τὸ ρουμπῖνι προισμμένο στὰ δυό. Μιλοῦσε δίχως ἔμφαση, κατὰ μέτωπο, καθισμένη ὅπως ἓνας ὑποβολέας, ὅπως ὁ ὑποβολέας ἑνὸς προσώπου μανιακοῦ ποὺ ὁ Φοντράνζ ἔβλεπε κατὰ διαστήματα στὸ πραγματικό του ἀνάστημα...

Τὸ μπάρ ἔκλεισε, βγήκαν. Τὴν συνώδεψε χωρὶς αὐτὴ νὰ πεῖ οὔτε μιὰ λέξη προσφορᾶς ἢ ἄρνησης, ὡσάν ἐπὶ δέκα χρόνια νάταν αὐτὸς ποὺ ἔρχονταν νὰ περιμένει κάθε βράδυ τὰ μεσάνυχτα. Κατοικοῦσε στὸ ἴδιο σπίτι, στὸ ἴδιο δωμάτιο. Ὁ Φοντράνζ θυμότανε καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ξαφνισμένα κεφάλια ποὺ ἔβγαιναν ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια ἀπὸ τίς πόρτες κάθε διαμερίσματος γιὰ νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τὸν πόλεμο. Θυμήθηκε μὲ θλίψη αὐτὰ τὰ σταματήματα σὲ κάθε πάτωμα, αὐτὰ τὰ παιδιὰ κάθε πατώματος ποὺ ἔπρεπε ν' ἀσφαλίσει. Τοῦτα ἦταν κυρίως ποὺ καθισόχασαν κι' αὐτὸν τὸν ἴδιο. Μέσα στὸ δωμάτιο ποτέ δὲν ὑπῆρχε καρέκλα. Ἔπρεπε νὰ βυθίζεται μέσα σ' αὐτὴν τὴν τρομερὴ καὶ γλυκεῖα νύχτα πάντα ὅπως ἓνας κολυμβητῆς ἀπ' ἓνα ἀκροτήριο. Ὅταν ξαπλώθηκε, μὲ τὴ λάμπα σβυστή, αὐτὴ περπάτησε γιὰ πολλὴ ὥρα γυμνὴ, τακτοποίησε γυμνὴ τὸν σπιρτολόγο τῆς. Ἦταν τὸ φάρμακὸ τῆς γιὰ ν' ἀποφεύγει τίς πυρκαϊές, ποὺ φοβότανε. Ἐνα ζῶο μὲ κηλίδες πάγου καὶ φωτιάς γλύστρησε κοντὰ στὸν Φοντράνζ.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα, ξύπνησε. Ὁ Φοντράνζ ἔκλαιγε μὲ λυγμούς. Ὁ Ἰάκωβος καὶ ἡ Μπέλλα, ἐνωμένοι σὲ μιὰν ἀγάπη τέλεια, ἦταν σκυμμένοι ἀπάνω του. — Εἶμαι ἡ κόρη σου, ἔλεγε ὁ Ἰάκωβος. — Εἶμαι ὁ γιὸς σου, ἔλεγε ἡ Μπέλλα... κι' ἀγκαλιάζονταν.... Ἡ Ἰντιάνα δὲν εἶχε ἀκούσει ποτέ τις ἔναντι νὰ κλαίει. Ὅμως ἤξερε ἀρκετὰ ἀπὸ ἄλλες δοκιμασίες νὰ προσπαθεῖ νὰ μαντέψει αὐτὸν τὸν θόρυβο. Τέντωσε τ' αὐτί... Δὲν ἦταν φτέρνισμα. Δὲν φτερνίζεται κανεὶς ἑκατὸ φορές συνεχῶς... Δὲν ἦταν ὅπως ἐδῶ καὶ τρεῖς βδομάδες, ἡ στηθάγχη. Στὴ στηθάγχη χτυπιέται κανένας, φωνάζει βοήθεια... Ἐπειτα πάλι ἦταν πολὺ γέρος γιὰ νὰ εἶχε δηλητηριασθεῖ ἀπὸ ἀσφυξιογόνα... Ἴσως ἀπλούστατα μιὰ ἔξαψη. Καὶ πάλι ὅμως ὄχι, γιατί ἡ ἔξαψη βαστάει ἓνα δευτερόλεπτο, κι' αὐτὸ δὲν φαινό-

ταν πράγματι νάχε τελειώσει!... Δὲν ἀμφέβαλλε. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κοντὰ τῆς ἔκλαιγε. Μονάχα στὴν Ἰντιάνα τύχαιναν τέτοιες περπότητες! Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀρρώστεια ἑνὸς ἀνθρώπου τῆς ἀπέσπασε μιὰ λέξη.

— Μπαί σὲ καλὸ σου, μπαμπά, ρώτησε, μ' αὐτὴ τὴ βέβηλη γλώσσα ποὺ ἦταν ἡ μόνη τῆς τρυφερότητα· κλαῖς;

Συγκρατήθηκε, ἄσχημα...

— Τί, δὲν περνάει, μάρμαπα μου; Θέλεις ἀσπιρίνη;

Μιὰ στιγμὴ πέρασε... Ἐνας λυγμὸς ξανάρθε...

— Ἔ! ἀδερφάκι, σίγουρα ὁ ἔρωτας δὲν εἶναι ἀστεῖος! εἶπε.

Μεταφραστῆς: ΤΑΚΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ

ΑΥΓΗ

Γλυκὸ πρῶτ. Μιὰ φάμπρικα μακρόδουρα σφουρίζει.

Τὴν ἦσυχν ἄχνα τὴ θολὴ ζηλόφτονα ξεσκίζει.

Σὲ λίγο παίρνουν τὸ σχολὸ κι' οἱ ἄλλες κι' ἀρχινᾶνε.

— Τὰ μάτια, ποὺ βασίλεψαν στὸν ἔπνο, ἀχ, πῶς ξυπνᾶνε...

ΔΕΙΛΙΝΟ

Οἱ καμινάδες φτύνουνε καὶ τὸ στεγνὸ καπνὸ τους.

Σκόλασμα. Κι' ὅλες ξεκινοῦν γιὰ τ' ἀξιο σπιτικό τους.

Ὁ ἦλιος ἔγειρε ἀπαλὰ στὸ χρυσαφένιο ἀχνὸ του.

Κ' ἓνα μικρὸ το σκάει κρυφὰ γιὰ νάβρη τὸν καλὸ του...

ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ

ΘΥΜΑΜΑΙ ΔΩΡΟΘΕΑ....

Θυμάμαι, Δωροθέα, πώς συνάντησα αυτή τη γυναίκα ένα πρωί σ' ένα μικρό πάρκο που τό περνούσαν βιαστικοί οί άνθρωποι του λαού με τή λαχτάρα νά μείνουν εκεί όλη τή μέρα παραδομένοι στην εύτυχία του ήλιου, όλοι αυτοί που δουλεύουν σκληρά για νά κερδίσουν τό ψωμί τους. Ήταν μιά φυσιογνωμία με λεπτά χαρακτηριστικά, που δέ μπορούσε νά κρύψει τήν άγωγία της, με μιά σκιά θλίψης στά μάτια. Τά χέρια της στρηφογύριζαν νευρικά, όπως ξεπρόβαλλαν δειλά άνάμεσα στην πρωινή γαλήνη. Μιά μορφή που μου φαινόταν βυθισμένη στο μυστήριο της. Ή πράσινη χλόη ήταν άκόμα ύγρη άπτή δροσιά της νύχτας. "Όπως τήν κοίταζα ή φαντασία μου δημιουργούσε, χωρίς νά θέλω, τήν ιστορία της, μιά ιστορία αυθαίρετη που δίχως άλλο δέν ήταν άληθινή. Φανταζόμουνα ότι ήταν μιά γυναίκα που έμεινε όλη τή νύχτα άγρυπνη κοιτάζοντας τόν πόνο της που σταμάτησε άκίνητος μέσα της και τήν έξαφάνισε στο άπειρό του. Ό πόνος που πολλαπλασιάζεται τρομακτικά στο σκοτάδι και τή σιωπή μιάς κάμαρας θά τήν κυνήγησε χωρίς οίκτο και θά τήν έρριξε σ' αυτό τό ήμερο φώς του περιθώριου της μέρας, διου όλες οί σκιές διαλύονται κ' οί μορφές και τά πράγματα γίνονται καθαρά όπως είναι στην πραγματικότητα. Μου φαινόταν άκόμα ή γυναίκα αυτή πώς αναπήδησε άπτό μυστήριο της νύχτας κ' ήταν ένα πλάσμα παράξενο που δέ μιλούσε, δέ με καταλάβαινε, δέ με κοίταζε στά μάτια, δέν τολμούσε νά μ' άγγίξει, δέν είχε τήν παραμικρή περιέργεια.

Τής είπα: Δέ φανταζόμουνα ποτέ, ότι θά εύρισκα κ' ένα μονάχα άνθρωπο σ' αυτό τό ήσυχο πάρκο νά κοιτάζει σιωπηλά, ότι άνοίγει τά μάτια γύρω του σά νά νοιώθει δική του αυτή τήν κίνηση, σά νά έφτασε άπτό άπειρο της άγωνίας μιάς νύχτας σέ μιά κοιλάδα γαλήνης, όπου όλα είναι άτάραχα, μακριά

άπ τόν κόσμο σά σέ μιά έρημο, όπου μπορείς νά κοιτάξεις μονάχα τόν ούρανό και τή στείρα γη, νά νοιώθεις τις γυμνές έκτάσεις κάτω άπ τά βήματά σου και ή ψυχή σου νά μη δέχεται κανένα χάδι. Δέ μπορείς νά σώσεις τήν ψυχή σου σέ μιάν έρημο, όπου όλα είναι μέσα στην άκνησία του θανάτου.

Ή νέα γυναίκα ήθελε νά φύγει καθώς της μιλούσα, ώσαν ή φωνή μου νά τήν πάγωνε, ενώ αυτή λαχταρούσε μονάχα τή σιωπή, τή μεγάλη άγνη σιωπή που δέν τή διακόπτει τίποτα' ούτε τό πέταγμα ενός μικρού πουλιού, τό πέραςμα μιάς κατάρμαυρης γάτας που γλυστρά στην καταπράσινη χλόη σά μιά σκιά. Μά δέν κινήθηκε άπ τή θέση της. Γύρισε μονάχα τό κεφάλι της και με κοίταξε με τήν ίδια άπάθεια, τήν ίδια άδιαφορία. Είδε κοντά της πάλι τόν άνδρα, που τόσες φορές τήν πλησίασε, πάντα ο ίδιος, με τόν ίδιο πειρασμό στά χείλη, τήν ίδια λάμψη στά μάτια και κατάλαβε πώς ή ζωή της δέ μπορούσε παρά νά επαναλαμβάνεται, νά είναι ίδια, όλα νά είναι ίδια και δέν της έμενε παρά ή μοναξιά του έαυτού της. Ή μέρα μας άλήθεια τελειώνει με τήν έπιστροφή στον έαυτό μας όπως κ' ή νύχτα μας. Είμαστε τά άσωτα παιδιά που δραπετεύουμε κάθε στιγμή για νά γυρίσουμε άσφαλέστερα στον έαυτό μας. Ύπάρχει αυτή ή έπιστροφή του άσώτου σέ κάθε άνθρωπο. Πάντα, όταν βλέπουμε κάποιον νά φεύγει, καταλαβαίνουμε ότι έτσι θά γυρίσει δίχως άλλο και μόλις φτάσει θά ναι έτοιμος νά ξαναφύγει. "Όλα είναι ίδια, άφοι όλα τελειώνουν στη μοναξιά. Ή μοναξιά του έαυτού μας, τά άδεια χέρια, ή σάρκα που λαχταρά, τά μάτια όνειρα, ένα πήδημα άπ τό φώς στο σκοτάδι κι' άντίθετα, ένα κυνήγημα χωρίς διακοπή κάθε μορφής, κάθε εικόνας που δημιουργεί ή φαντασία μας ή μάς δίνουν οί αίσθήσεις μας καταντάν όλες μας οί μέρες. Άγαπάμε και σκοτώνουμε, ποθοιμε και μισοιμε γιατί είμαστε άνθρωποι, ένας άνθρωπος διαφορετικός κάθε φορά που ίσως και μείς δέν τόν γνωρίζουμε. "Ετσι ή έπιστροφή του άσώτου είναι κι' όλα ή φυγή και δέν ύπάρχουν όρια που νά χωρίζουν καθαρά αυτές τις δυο πράξεις.

Μιά λουρίδα ήλιου γλύστρησε άπ τά πράσινα κλαδιά των μεγάλων δέντρων, έπεσε και φώτισε όλόκληρο τό πρόσωπό της, μάκρυνε στη χλόη όπου είχαν άνθισει μερικά κάτασπρα λουλούδια, ζωηρά άπ τήν πρωινή δροσιά, χάιδεψε τά λεπτά της

χέρια με τὰ νευρικά δάκτυλα πού με κάποιες ἀκατάστατες κινήσεις ἐκφράζαν ὅλη τὴν ἐσωτερικὴ ταραχή, τὰ ὠχρὰ χεῖλη ἀπ τὴν ἀσωτεία τῆς νύχτας, τὰ μάτια πού βρισκαν πάλι τὴ λάμψη τους. Σηκώθηκε καὶ προχώρησε. Προχώρησα μαζί της, σὰ νὰ με παράσερνε τὸ αἶνιγμα πού νόμιζα ὅτι ἔκρυβε. Δὲν καταλάβαινα ὅτι μονάχα στὴ μοναξιά ἢ νέα αὐτὴ γυναῖκα θὰ βρισκόταν σὲ ἀρμονία με τὸν ἑαυτό της. Μὲ σκλάβωνε τὸ μυστήριό της ἄγνωστης αὐτῆς μορφῆς πού μποροῦσα νὰ τὴ συναντήσω σ' ἕνα μυθιστόρημα ἀπὸ κείνα πού τόσο με συγκινοῦσαν καὶ πού δὲ μπόρεσα νὰ γράψω. "Ἐνα μυθιστόρημα πού σὲ φέρνει πέρα ἀπ' αὐτὸ πού εἶσαι σὲ κείνο πού θὰ ἤθελες νὰ εἶσαι, πού σὲ βυθίζει σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα ὀνείρου καὶ σοῦ ἀποκαλύπτει τὴ μαγεία τῆς ζωῆς. "Ὅλα εἶναι σκεπασμένα με μιὰ ἐλαφρῶν σκιά, ἔχουν τὴν ἀβεβαιότητα ἐνὸς μουσικοῦ κόσμου, τὴν ἔκφραση ἐξαυλωμένων μορφῶν, μιὰ ροὴ ἀδιάκοπη τῶν ἐσωτερικῶν γεγονότων, ἀποπνέουν κάποιο ἄρωμα φευγαλέο καὶ ζοῦν κάτω ἀπὸ ἕνα μυστήριό ἀτέλειωτο. "Ὅ, τι μποροῦμε νὰ ζήσουμε οἱ ἴδιοι μᾶς εἶναι ἀδιάφορο σ' ἕνα μυθιστόρημα. "Ἐκεῖνο πού εἶναι πέρα ἀπ τὴ ζωὴ τοῦ καθενός, ἀπ' αὐτὴ τὴ μικρὴ ζωὴ μεταφερόμενο στὴν ἄλλη πού ἔχει μέσα της τὴν αἰωνιότητα καὶ πού θὰ θέλαμε νὰ ζήσουμε καὶ τὴ νειρευόμαστε κάθε στιγμή με τὰ μάτια ἀνοιχτά, νὰ τί μᾶς γοητεύει. Κι' ὅμως τὰ περισσότερα μυθιστορήματα μᾶς δίνουν καθαρά, σὰν ὀδηγημένα μονάχα ἀπ τὴ λογικὴ, αὐτὸ πού θέλουν νὰ ποῦν, καταλαβαίνουμε ἀμέσως πῶς θὰ τελειώσει ἢ ἱστορία, βλέπουμε ἀνθρώπους ὀλοκληρωμένους, δὲν ὑπάρχει χώρος νὰ μαντέψεις τίποτα, νὰ προσθέσεις κάτι ἄλλο, νὰ σχηματισθοῦν κύκλοι ἀτέλειωτοι μέσα σου, τοὺς λείπει τὸ μυστήριό, ὅ, τι δὲν καθορίζεται, αὐτὴ ἡ προέκταση πέρα ἀπ τὸ πραγματικὸ πού πολλαπλασιάζεται μέσα μας ἄπειρα, ἐκείνη ἢ ἀσύλληπτη μαγεία πού πλημμυρίζει ὅλη μας τὴν ὑπαρξή, τὸ σιωπηλὸ πένθος ὅταν κάποιο φύλλο κίτρινο πέφτει ἀργὰ καὶ σιωπηλὰ ἀνάμεσα στὸ ὠχρὸ φῶς πάνω στὴν πράσινη ἀκόμα χλόη καὶ ἡ καρδιά σφίγγεται ἀπὸ ἀγωνία, νοιώθει μιὰ θλίψη ἀτέλειωτη νὰ τὴ συντρίβει. "Υπάρχει μιὰ ἀκαθόριστη ἀτμόσφαιρα σὲ κάποια βιβλία, πράγματα πού μοναχὰ μαντεύονται, ὀμίχλες πού διαλύονται ἀργὰ, κάποια λόγια πού μόλις ἀκούγονται, πού δὲν τελειώνουν, μισοκομμένα, ἀόριστα σὰ νὰ τὰ λέγει κανεὶς στὸν ἑαυτό του. Μὰ κάποια ἄλλα βι-

βλία σὲ παρασέρνουν σ' ἕναν ἴλιγγο ἐνέργειας, σὲ μεθοῦν γιὰ δράση. "Υπάρχουν πολλὰ βιβλία, ὅπως καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι κι' ὅλα κλείνουν μέσα τους τὸ δικό τους κόσμο, τὴ δική τους ψυχὴ, τὴ μουσικὴ τους.

Στὴ γωνιά ἐνὸς δρόμου ἕνα κορίτσι πού πουλοῦσε λουλούδια σταμάτησε μπροστὰ στὴ νέα γυναῖκα. "Ὁ ἥλιος πλημμύριζε ὅλο τὸ δρόμο, τὰ πρόσωπα, τὰ μάτια, ἔκανε πιὸ λευκὸ τὸ χρῶμα τῶν λουλουδιῶν. Τὸ ἄρωμά τους ἄγγισε ζωερὰ ὅλες τὶς αἰσθήσεις της πού ἦταν κουρασμένες ἀπ τὸ νυχτερινό τους παραλήρημα κ' ἐνοιωσε πάλι καινούργιες λαχτάρες, πόθους παράφορους. Ρίγησε ξαφνικά σὰ νὰ περνοῦσε στὴ γυμνὴ σάρκα τὸ γλυκὸ χᾶδι τῶν χειλιῶν, τῶν χεριῶν, πού φτάνει ὡς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς καὶ τὴ γεμίζει ἀγωνία. "Ἡ μυρωδιὰ τῶν ἄσπρων λουλουδιῶν ξυπνοῦσε ἀκόμα μέσα της τόσες ἀναμνήσεις, μέρες ξεχασμένες κάτω ἀπ τὸν ἥλιο στὴν ἐξοχή, λίμνες με τὶς λευκὲς πολιτεῖες στὶς ὄχθες τους, θάλασσες πού τὶς ἀντίκρουσε μιὰν αὐγὴ σιωπηλὴ καὶ ἀκίνητες, ὅλα τὰ μάτια πού καθρεφτίστηκαν στὰ δικά της. Μέσα της γινότανε μιὰ παράξενη ἐπιστροφή πρὸς αὐτοὺς τοὺς μακρυνοὺς ἑαυτοὺς της πού ἐξακολουθοῦσαν νὰ ζοῦν τὴ δική τους ζωὴ στὸ βάθος τῆς ὑπαρξῆς της. Γιὰ νὰ ζήσουμε, Δωροθέα, ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη τοῦ ὀνείρου, χρειάζεται νὰ φύγουμε συχνὰ ἀπ' αὐτὸ πού εἴμαστε πρὸς τὸ ἄλλο, νὰ μεταφερθοῦμε σ' αὐτὴ τὴν ἄλλη φανταστικὴ ζωὴ πού θὰ ἦταν μιὰ φορὰ δική μας καὶ δὲν εἶναι πειὰ. "Ἀρκεῖ τὸ ἄρωμα κάποιων λουλουδιῶν ν' ἀναστήσει ξαφνικά μιὰ ζωὴ πού βρισκόταν σὰν ξεχασμένη μέσα μας καὶ νὰ μᾶς ξεγελάσει γιὰ λίγο φέρνοντάς μας τόσο μακριὰ ἀπ τὴν πραγματικότητα. Στὴ σιωπὴ μιᾶς κάμαρας, Δωροθέα, ἀναδιπλωμένοι στὸν ἑαυτό μας ζοῦμε χωρὶς φωνὴ σὰ βουβὰ πρόσωπα, σὰ σκιὲς πού βλέπουμε μοναχὰ κάποιες κινήσεις τους στὴ λευκὴ ἐπιφάνεια ἐνὸς τοίχου, τὸ δικό μας ἐσωτερικὸ δράμα γεμάτο μυστήριό καὶ γιὰ μᾶς τοὺς ἴδιους πού κλαίμε χωρὶς νὰ ξαίρουμε γιὰτὶ καὶ χαιρόμαστε πάλι χωρὶς κανένα λόγο. Αὐτὸ πού ὑπάρχει μέσα μας θέλει νὰ ζήσει τὴ δική του ζωὴ. Κάποτε μιὰ μισοσβησμένη φωνή, ἕνα τίποτα παρασέρνει τὴ φαντασία μας σὲ δρόμους πού δὲν τοὺς ξαίρουμε, σὲ ταξείδια πού δὲν τὰ εἶχαμε ποτὲ σκεφθεῖ, σὲ τόπους πού δὲν τοὺς εἶχαν ἀγγίσει τὰ ὀνειρά μας κι' ἀνοίγει μπροστὰ μας ὅλες τὶς περιοχὲς τοῦ

μαγικοῦ καὶ τοῦ ὄνειρου. Σ' αὐτὰ ξεγελάμε τὸν ἑαυτό μας ποὺ τοῦ χρειάζεται πολλές φορές τὸ μὴ πραγματικό, ὅ,τι ὑπάρχει σ' αὐτὲς τὶς ὑποθετικὲς ἐκτάσεις βυθισμένο στὸ σκιάφωτο, στὴν ἀβεβαιότητα. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ τὴ σιωπὴ καὶ τὴ μοναξιά γιὰ νὰ μιλήσουμε μὲ τὸν ἑαυτό μας, γιὰ νὰ τὸν ἀντικρύσουμε ὁλόκληρο χωρὶς νὰ ὑπάρχει γύρω μας τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὶς σκιὲς τῶν πραγμάτων καὶ τὴ σβησμένη φωνὴ τῆς πολιτείας.

Τὸ ἄρωμα τῶν λευκῶν λουλουδιῶν θὰ τὴν ἀπομόνωνε σὲ κάποιες ἀγνωστες περιοχὲς κι' ὅ,τι τὴν τριγύριζε θὰ ἦταν σὰ νὰ μὴν ὑπῆρχε, τόσο τὸ χάος ποὺ εἶχε σταθεῖ γύρω στὴν ψυχὴ τῆς ἦταν ἀτέλειωτο. Ἐκλείσει τὰ μάτια γιὰ ν' ἀκούσει τὶς ἀναμνήσεις ποὺ βηματίζαν χωρὶς διακοπὴ μέσα της καὶ τὴν πλημμύρισε κάποια μακρυνὴ εὐτυχία, μιὰ θλίψη ποὺ ἔμεινε μοναχὰ ὁ ἥσκιος της.

Τῆς εἶπα : Δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς τρομάζει ἡ ἀμαρτία. Τὰ χέρια μας χρειάζεται νὰ χαροῦν ὅ,τι λαχτάρησαν, ὅ,τι κράτησε τὰ μάτια μας ἀνοιχτὰ πολλές νύχτες. Δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ κοιτάζουμε τὸν ἑαυτό μας μὲ τὸν ἴδιο πόθο τοῦ Ναρκίσσου ἐρωτευμένοι μὲ τὴν ἀνικανοποίητη ψυχὴ μας. Οὔτε τὰ δάκρυά μας νὰ βρέχουν ὡς τὶς πρωινὲς ὥρες τὴν εὐτυχισμένη νύχτα καὶ τὰ χέρια νὰ ἀγωνιοῦν ὀλομάναχα γιὰ τὸ ὅ,τι κρατήσαν μιὰ στιγμή δὲν ἦταν παρά ἓνα τίποτα.

Μὲ κοίταξε πάλι ἀδιάφορα, ἀνοιξε τὸ βῆμα της καὶ χάθηκε στὴ γωνιά ἐνὸς δρόμου, ὅπως πάντα χανόντανε ὅλα αὐτὰ τὰ πλάσματα ποὺ μὲ παράσερναν στὸ μυστήριό τους καὶ νόμιζα ὅτι ἀνακάλυφα στὴν ἐπαφὴ τους ἐκεῖνο ποὺ ἀναζητοῦσα παντοῦ.

Ἡ Δωροθέα βυθιζόταν στὴ σιωπὴ, τὸ πρόσωπό της γινόταν λυπημένο ὡς ἂν ὅλα αὐτὰ νὰ καταστρέφον τὴ μαγικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ μᾶς τριγύριζε. Καὶ σηκωνόμεστε βιαστικά νὰ ξαναγαυρῶσουμε στὸ μικρὸ ἐξοχικὸ σπίτι.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΟΙΗΣΗ

Γ. Θ. ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΣ.— Τὸ τελευταῖο ποίημα τοῦ κ. Γ. Βαφοπούλου, «Τὸ ρόδο», ποὺ διαβάσαμε στὸ προηγούμενο τεῦχος τῶν «Μακεδονικῶν Ἡμερῶν» μοῦ δίνει ἀφορμὴ γιὰ μιὰ γενικώτερη ἐπισκόπηση τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου.

«Τὸ ρόδο» εἶναι τὸ τρίτο στὴ σειρά ποίημα, ποὺ δημοσιεύει ὁ ποιητὴς ἀπομακρυνόμενος, ἀπὸ μιὰν ὠρισμένη πλευρά, ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως, ποὺ μᾶς εἶχε κάνει νὰ γνωρίσουμε μέσ' ἀπὸ τὸν τόμο του «Τὰ ρόδα τῆς Μυρτάλης» (1931).

Ὁ Γ. Βαφόπουλος εἶναι ὁ πρῶτος Σαλονικιὸς ποιητῆς. Εἶναι ὁ πρῶτος, ποὺ στὴν πόλη μας μέσ' ἀπὸ ἓνα κύκλο κυλᾶ πληροφορημένων φίλων τῆς τέχνης ξεβγήκε δημιουργὸς καὶ πραγματοποίησε μιὰ ποίηση, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἔχη ἀξιώσεις μιᾶς εὐρύτερης ἐπιδοκιμασίας. Σὲ ἡλικία δεκαεφτά χρόνων ἀκόμα εἶχε λάβει συνείδηση τῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως: ἦταν ἀντιπρόσωπος τοῦ περιοδικοῦ «Μοῦσα» καὶ σύγχρονα ἐκδότης τοῦ πρῶτου λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ τῆς πόλης μας, ποὺ ἔφερε τὸν τίτλο «Μακεδονικὰ Γράμματα». Ἀργότερα γνωρίσθηκε μὲ τὴ «Νέα Ἑστία», ὅπου ὁ Ξενοπούλος ἐκτιμώντας τὴν προσπάθειά του, τοῦ ἔδωκε θέση. Τὰ «Ρόδα τῆς Μυρτάλης» ὑπῆρξαν ὁ πρῶτος ποιητικὸς τόμος τοῦ κ. Βαφοπούλου. Ἐκεῖ μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ τὴ διασταύρωση διαφόρων ἐπιδράσεων, ἀπὸ τὸν Καρυωτάκη ὡς τὸν Καβάφη καὶ τὸν Beauclaire τὴν ἀκαταστάλαχτη ἀκόμα προσωπικὴ διάθεση, ποὺ περνάει ἀπὸ τὸν ἠδονισμό πρὸς τὴν ἀφελῆ ἀγάπη, ἀπὸ τὸ εἰδύλλιο πρὸς τὸν μπωντελερικό σατανισμό, — ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ στὸν τόμο: τὴ λατρεία τῆς μοιραίας ὁμορφιάς (βλ. «Μοιραία γυναῖκα», «Τιμωρία», «Δευτέρα παρουσία») — καὶ τὴ φαγκρίζουσα σαρκαστικὴ ἀπαισιοδοξία: μπορεῖ νὰ ἀντικρύσῃ τὸν ποιητὴ καλοφτεασμένων μικρῶν τραγουδιῶν (lieder), κομψῶν στιχουργημάτων γιὰ albums' τὸν συνθέτη ἀπὸ ἐρωτικὲς βαριατσόνες: σὲ κάθε περίπτωση, τὸν ὀμαλό καὶ κανονικὸ καὶ προσδοκώμενο στιχουργὸ ἀλλὰ καὶ τὸν ποιητὴ, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ξανοιχθῆ σὲ συνθέσεις καθολικώτερης ἐποπτείας: γενικά, τὸν ποιητὴ τὸν ἀνισο ἀκόμα, ποὺ ὅμως μπροστὰ μας πᾶει νὰ ἰσοζυγίσῃ τὶς δυνάμεις του καὶ νὰ τραβήξῃ πρὸς τὰ ψηλά...

Ἐπειτα, ἀκολούθησαν τὰ χρόνια τῆς ἀγωνίας. Ἡ Ἀνθοῦλα, ἡ ποιήτρια καὶ γυναῖκα του, ἔπεσε κι ἀρρώστησε καὶ δὲν ἦταν γιὰ νὰ γεράνη.

Κύλησαν έτσι τέσσερα βαριά χρόνια. Ἡ Ἀνθοῦλα πέθανε. Ὁ Βαφόπουλος στὸ μεταξὺ μᾶς δίνει ἕνα ἔμμετρο δράμα, τὴν «Ἐσθήρ», καρπὸ παλαιότερων προσπαθειῶν. Ἡ «Ἐσθήρ» ἦταν μιὰ καλὴ στιχουργικὴ σύνθεση, μὰ ὡστόσο ἔδειχνε, ὅτι τὸ δράμα δὲν εἶναι ὁ καταλληλότερος δρόμος γιὰ τὴ σταδιοδρομία τοῦ ποιητῆ.

Μετὰ τὸ θάνατο τῆς Ἀνθοῦλας ὁ ποιητὴς ἐπιστρέφει στὴ λυρική ἔκφραση. Ἀλλὰ ἐπιστρέφει ἀνανεωμένος. Τὰ τρία ποιήματα, ποὺ δημοσίεψε στίς «Μακεδονικὲς Ἡμέρες: τὸ «Πλέγμα», τὸ «Πέρασμα» καὶ τὸ τελευταῖο, τὸ «Ρόδο» δείχνουν μιὰ νέα ἀντίληψη τῆς τέχνης. Ὁ Βαφόπουλος γίνεται ποιητὴς συμβολικὸς (ἔχι «συμβολιστὴς») τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς πρὸς τὸ συμβολισμό: ἐνῶ προσπαθεῖ νὰ σκορπίσῃ τὸ αἷμα τῆς αἰσθητικῆς ἐποχῆς πρὸς τὸ μουσικὸ κραδασμὸ, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐπιμένει νὰ κατέχεται ἀπὸ τὴ λατρεύσιμη μορφή, τὴν ὁποῖαν ὅμως τώρα ἔχει μεταβάλλει σὲ σύμβολο.

Ὁ κ. Βαφόπουλος, μολονότι ξάνοιξε μπροστὰ του τοὺς νέους δρόμους τῆς ποιήσεως, μὲ τὸν ἐλεύθερο στίχο του καὶ τὴν ἀτμοσφαιρικότητα ποὺ ἐπιτηδεύεται, παραμένει φίλος τῶν παλαιῶν μορφῶν. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ τὴ διαπίστωση αὐτή, ἡ ἀξία τῆς ποιητικῆς του δημιουργίας δὲ θὰ κριθῆ ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ κατευθύνσεως ἢ τὴν ἐμμονὴ στοὺς παλαιούς ποιητικούς τύπους, ἀλλ' ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς μετουσιώσεως τῶν ποιητικῶν ὄντων καὶ μορφῶν σὲ ποιητικὸ εἶναι καὶ ἀπὸ τὴν ἰκανότητα τῆς μεταβολῆς τῆς ποιητικῆς ἐκφράσεως σ' ἕνα δυνατὸ θέλημα καὶ σὲ μιὰ πρωτοαίσθητη γοητεία. Ὁ κ. Βαφόπουλος εἶναι καλεσμένος ν' ἀνέβῃ πρὸς τὴν ἀριστερὰ τῆς ποιητικῆς κλίμακα.

Π. ΣΠΑΝΔ.

PAUL ELUARD «Ποιήματα». Εἰσαγωγή καὶ ἀπόδοση Ὁδ. Ἐλύτη. Ἀθήνα, 1936: ΟΔ. ΕΛΥΤΗ «Προσανατολισμοὶ (ποιήματα)». Ἀθήνα 1936:

Ἐνας ἀκόμα ὑπερρεαλιστὴς, ὁ κ. Ἐλύτης. Ἐπειτ' ἀπὸ τὴν ὑπερρεαλιστικὴ «Ψυχάμινο» ποὺ μᾶς ἔδωκε ὁ κ. Ἐμπερτίκος, ὁ κ. Ἐλύτης μᾶς δίνει σὲ μετάφραση μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Γάλλου ὑπερρεαλιστῆ Paul Eluard καὶ μιὰ συλλογὴ ποιημάτων τῆς προτιμημένης του τεχνολογίας.

Ὁ κ. Ἐλύτης σὲ ὀλιγοσέλιδο προλογικὸ σημείωμα του μᾶς κατατοπίζει ἱστορικὰ στὴν προέλευση τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ, μᾶς βοηθεῖ νὰ τὸν δικαιώσουμε ἱστορικὰ καὶ ξανοίγει μπροστὰ μας τὴν καλλιτεχνικὴ του ἰδιαιτέρα σημασία. Κατατοπισμένος στὸ ζήτημά του μᾶς φέρνει — μὲ μιὰ σύντομη ἐξιστόρηση — μπροστὰ στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια, ὅπου ξεπήδησαν χίλιοι-δυὸ-ισμοί, πρὸ πάντων στὴ Γαλλία, ἀπὸ μιὰ ὀξεῖα ἐπαναστατικὴ ἀντίδραση πρὸς τὸν ἀκαδημαϊσμὸ καὶ τὴν ἀνάγκη ἀνανεώσεως τοῦ νοήματος τῆς τέχνης. Ἐπειτα παρουσιάζει τὸν P. Eluard. Ὁ τελευταῖος εἶναι ἕνας ποιητὴς ἀντιρρητορικός, ἀποσπασματικός, διώκτης τοῦ στρογγυλὰ λογικοῦ καὶ κυνηγὸς τοῦ μαγικοῦ καὶ ὑπερλογικοῦ. Μοντέρνος. Ὁ ἴδιος, σὰν ποιητὴς ὑπερρεαλιστὴς εἰδικὰ δὲ θέτει — ἢ σχεδὸν — ἕνα θέμα συγκεκριμένο, ἀλλ' ἀφήνει νὰ περάσουν μπροστὰ μας σκόρπια καὶ ἀσύν-

δετα ψεκάσματα αἰσθημάτων καὶ σκέψεων ποὺ δὲν ἔχουν ἀναμεταξύ τους ἄλλη ἐνότητα παρὰ τῆς διαθέσεως (καὶ αὐτὴ προβληματικὴ).

Κοντὰ σ' αὐτὸ τὸ γενικὸ ὑπερρεαλιστικὸ χαρακτηριστικὸ, ξεχωρίζουμε προσωπικὰ τὸν P. Eluard ἀπὸ τὴ συμπύκνωση καὶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς περιγραφῆς, ἀπὸ τὴ συνειρμικὴ παράταξη εἰκότων (ἀκριβέστερα: μεταφορῶν), οἱ ὁποῖες ἀντικαθιστοῦν τὸν λογικὸ συγκροτημένο λόγο.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Ἐλύτη θὰ ἤθελα νὰ σταματήσω.

Ἄν ἐπρόκειτο νὰ πῶ τὴ γνώμη μου, θὰ ἔλεγα, πὼς ἐγὼ τοῦλάχιστο ἔχω πολλὰ καὶ μεγάλα ὑποψίες, ὅτι ἕνα ὑπερρεαλιστικὸ ποίημα, ποὺ ἐπιζητεῖ νὰ καθρεφτίσῃ τὸν ἀσύνδετο καὶ συνειρμικὸ δρόμο τῆς συνειδησεως, εἶναι ὡς ἕνα σημεῖο ἀποτέλεσμα ἐπεμβάσεως συνειδητῆς τοῦ ποιητῆ — ἐπέμβαση, ποὺ ὁμολογεῖ ὁ Ed. Dujardin γιὰ τὸν ἐσωτερικὸ μονόλογο — πὼς πιστεύω ἄρα, ὅτι ἀπόλυτα εἰλικρινῆς ἔκφραση τοῦ ὑποσυνειδητοῦ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ στὴν τέχνη καὶ πρέπει νὰ ζητηθῆ μονάχα στὴν κλινικὴ φροῦδικὴ ἐξέταση. Καὶ 2ο δὲ νομίζω, ὅτι ἡ ὑπερρεαλιστικὴ ποίηση μπορεῖ νὰ σταθῆ ἄλλοιῶς, παρὰ σὰν δοκιμὴ γιὰ ἀναζητήσεις καινούργιες, ποὺ δὲν εἶναι ἀκόμη καλλιτεχνικὲς μὲ τὸ ὑπερρεαλισμὸ, ἀλλὰ πᾶνε νὰ γίνουν περ' ἀπ' αὐτόν.

Ὁ ὑπερρεαλισμὸς εἶναι θεμιτὸς ὡς προσπάθεια καὶ ὡς δρόμος, διότι ἐνισχύει τὴ σωστὴ ἀντίληψη, ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα γιὰ τὸ παραλογικὸ στοιχεῖο στὴ ζωὴ μας, ὅτι δηλ. στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ μας δὲν ὀδηγοῦμαστε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ σαφεῖς λογικοὺς δείκτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι τὸ λογικὰ ἀκαθόριστο, τὸ ἀνωποταμικὸ, τὸ ἀστάθμητο, τὸ μυστικὸ καὶ ὄνειρικὸ — ὁ κόσμος εἶναι ὡς ἕνα προχωρημένο σημεῖο μιᾶς ἐμπλοκῆς ἐσωτερικῶν ὀνειρῶν μας καὶ ἐξωτερικῶν ὀπτασιῶν — τὸ δυάχυτο μέσα μας, τὸ ἀκατάτακτο εἶναι θεμιτὸς, διότι θέλει νὰ μεταφέρῃ ὅλα αὐτὰ τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα στὴν ποίηση. Ἀλλὰ δὲν εἶναι θεμιτὸς, ὅταν μόνον ἀπ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα θέλει νὰ κἀνῃ ποίηση.

Πιστεύω ἀκόμη, ὅτι ἂν ἡ ἔννοια, ἡ πρώτη ἔννοια τῆς ὑπάρξεώς μας εἶναι ἡ μουσικὴ, ἂν ἡ πρωταρχικὴ ἀνθρώπινη θέση εἶναι ἡ ἐνωσὴ μας μὲ τὴ φύση, — ἡ κοσμικὴ διάλυσή μας, — δὲ μπορεῖ νὰ λησμονηθῆ, ὅτι ὁ ἀνθρώπος προχώρησε πρὸς τὸ πέρα καὶ ξεχώρησε ἀπὸ τὴ φύση μὲ τὴν ἀντίληψη τῆς μορφῆς, τοῦ ὄγκου, τοῦ σχήματος, τοῦ ποσοῦ, τοῦ ρυθμοῦ, τοῦ αἰτιατοῦ, τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, μὲ ὅλα γενικὰ τὰ στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ἡ λογικὴ μᾶς ξεριζώνει ἀπὸ τὴν κοσμικὴ ὑπαρξὴ μας καὶ μᾶς μεταβάλλει σὲ ἄτομα, σὲ μονάδες, ὅτι δηλ. δὲν εἶναι μόνον ἡ μουσικὴ θέση μας στὸν κόσμον, ποὺ πρέπει νὰ λογαριάζεται — ὅπως κάνουν οἱ ὑπερρεαλιστές — ἀλλὰ ὅτι μετράει πρῶτιστα ἡ λογικὴ θέση καὶ ὅτι ἡ ὑπόστασή μας καὶ ἡ θέση μας ἀπέναντι στὰ πράγματα εἶναι διπλῆ: μουσικὴ μαζὶ καὶ λογικὴ. Ὁ ὑπερρεαλισμὸς εἶναι μονομερῆς καὶ ἀπαράδεκτος ἄρα, ὅταν 1) στηρίζεται στὴ μουσικὴ ἀντίληψη τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος καὶ 2) ὅταν ζητᾶ νὰ μουσικοποιήσῃ τὸ λόγο.

Ο υπερρεαλισμός εύτυχως δεν είναι παρά μία δοκιμή και ως τέτοια πρέπει να έκτιμηθῆ. Τὰ υπερρεαλιστικά ποιήματα είναι προσχέδια για τὴ μελλοντικὴ ποίηση. Ἡ σημασία τους εἶναι καθαρὰ ἱστορικὴ καὶ σχεδὸν καθόλου «αἰσθητικὴ». Ἀπάνω τῆς τὰ καλλιτεχνικά μας κριτήρια δὲν ἔχουν καμμιά ἐφαρμογή. Ὡστόσο θέλω νὰ συγχαρῶ τὸν κ. Ἐλύτη καὶ μαζί του μερικοὺς ἄλλους νέους, διότι προσπαθοῦν ν' ἀνοίξουν λογαριασμό μὲ τὸν ἀκαδημαϊσμό, τὸν ὁποῖο ἔχει καταστήσει στὰ τελευταία χρόνια τόσο ἀφόρητο ἢ λεγομένη ὑψηλὴ κριτικὴ. Συμπαθῶ εἰλικρινὰ τὶς δοκιμὲς τους, πού ἂν δὲν ἀποτελοῦν οὐσιαστικῶς καλλιτεχνικὲς προσφορές, δείχνουν ἕνα πνεῦμα πρωτοβουλίας καὶ ἀνησυχίας, πού ἀποτελοῦν ὑποσχέσεις εἰς χρυσόν.

Ἡ θέση μου στὴν προσπάθεια αὐτὴ τῆς ἀνανεώσεως τῆς καλλιτεχνικῆς ἀντιλήψεως στὸν τόπο μας εἶναι σαφής. Ἀντιακαδημαϊκός, προσπάθησα μὲ κάθε τρόπο καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία νὰ καταστήσω φανερὴ τὴν ἀνάγκη νὰ προχωρήσουμε, κυρίως στὴν πεζογραφία, πέρα ἀπὸ τὶς σηματοποιημένες πειὰ καὶ ἀπολιθωμένες ἀπόψεις. Ὅση μοι φωνὴ, μίλησα γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ πλουτισμοῦ τῆς λογοτεχνίας μας μὲ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, πού, ὅταν, πρόκειται γιὰ τοὺς ἀνθρώπους σ' ἕνα ἔργο, θὰ πλουτίσουν τὴν ψυχολογικὴ τους ἀλήθεια κατὰ τὸ βάθος καὶ κατὰ τὸ πλάτος, ὅταν πάλι πρόκειται γιὰ τὴν αἰσθητικὴ καὶ τὴν τεχνικὴ θέση τοῦ ἔργου θὰ τὸ παρουσιάσουν συγχρονισμένο. Θέλησα νὰ τονίσω τὴ σημασία τοῦ ἀτομικά καὶ ψυχολογικά ὀλοκληρωμένου ἀνθρώπου, τὴν ἀξία τοῦ ὄνειρου στὴ ζωὴ, τὴν ἀξία ἑνὸς πληρεστέρου ρεαλισμοῦ, τοῦ ψυχολογικοῦ, τὴν ἀξία τοῦ μουσικοῦ καὶ ὄνειρικοῦ στὴ σύνθεση· τὴ σημασία τοῦ νὰ ἐκφράζει ἕνα ἔργο κάτι πῶς πέραν ἀπὸ ἠθικοὺς παραδειγματισμούς, τὴν ἀνάγκη τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὴν ἀποδεικτικὴ στὴ δεικτικὴ λογοτεχνία· τὴν καλλιτεχνικὴ ἀξία πού παίρνει ἕνα ἔργο ὅταν μᾶς μπάζη σὲ μίαν ἀτμόσφαιρα νέου κόσμου ἢ μᾶς μεταδίνῃ τὴ διάθεση τοῦ συγγραφέως· τὴν ἀξία τῆς συμβολιστικῆς καὶ γι' αὐτὸ λυρικῆς μετὰξὺ τῶν πραγματολογικῶν στοιχείων ἑνὸς ἔργου, ὥστε αὐτὰ νὰ μὴ σημαίνουν καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ σὰν φορεῖς ἑνὸς μαγικοῦ ἀντικατοπτρισμοῦ τῶν αἰσθημάτων. Ζήτησα τὸ συγχρονισμό τῆς πεζογραφίας μας, καὶ συμπάθησα, μὲ κάποια ὑπερβολὴ ἴσως κάποτε, κάθε προσπάθεια πού ἔτεινε νὰ κἀνῃ πράγμα ἐκεῖνο, πού εἶχα μέσα μου ὡς ἔφεση. Ὡστόσο ποτὲ δὲν ἀπέριψα σὰν ἄχρηστα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, πού ἀναδεικνύουν ἕνα ἔργο ἀκαδημαϊκῆς μορφῆς. Αὐτὸ δὲν τὸ θεώρησα ἐπιτρεπόμενο καὶ μόνο ζήτησα νὰ μὴ στενέψουμε τὸν κύκλο τῶν καλλιτεχνικῶν ἀξιῶν ἑνὸς ἔργου ἀποκλειστικὰ στὶς ἀκαδημαϊκὰ καθιερωμένες. Σκέφθηκα τὴν ἀνανέωση καὶ τὸν πλουτισμὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἀντιλήψεων καὶ ὄχι τὴν κατάργησή τους. Καὶ τώρα πού βρίσκω πὼς ὁ κ. Ἐλύτης ἀσπασζόμενος τὸν υπερρεαλισμὸ ἐγκρίνει καὶ πραγματοποιεῖ τὴν ὀλοσχερῆ κατάργησιν τῶν καθιερωμένων καλλιτεχνικῶν ἀξιῶν, θέλω νὰ ἐπαναλάβω, πὼς πιστεύω στὴν κίνηση καὶ τὴν ἐκτιμῶ, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν ἀνατροπὴν.

Π. ΣΠΑΝΔ.

Γ. ΣΚΑΡΙΜΠΑ «Οὐλαλοῦμ» (ποιήματα) Χαλκίδα 1936 :

Ὁ ποιητικὸς τόμος, τὸν ὁποῖο ἐξέδωκε ὁ πεζογράφος κ. Σκαρίμπα περιλαμβάνει ποιήματα, πού κατὰ τὸ πλεῖστο εἶχε δημοσιεύσει ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατὰ καιροὺς.

Μὲ τὸ πρῶτο βλέμμα πρέπει νὰ σταθοῦμε διστακτικά, ἂν ἡ ἰδιόρρυθμη προσωπικότητα τοῦ πεζογράφου θὰ μπορούσε ν' ἀλλάξῃ ποιὸν καὶ νὰ παρουσιασθῆ διαφορετικὰ στὰ ποιήματα. Ἀλήθεια, ὅταν τελειώσουμε τὴν ἀνάγνωση τῆς συλλογῆς, μένει ἰσχυρὴ ἢ ἀρχικὴ μας ὑποψία, ὅτι ὁ ποιητὴς Σκαρίμπα δεσμεύεται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸν πεζογράφο καὶ ὅτι ὁ πεζογράφος προεκτείνεται στὰ ποιήματα εἰς πείσμα τῶν στίχων.

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι κατ' οὐσίαν στὸ «Οὐλαλοῦμ» πρόκειται γιὰ μίαν στιχουργημένη σκαριμπικὴ πεζογραφία, ὅπου τὰ πράγματα μᾶς ἐμφανίζονται μέσ' ἀπὸ τὸ πρίσμα τοῦ λοξοῦ καὶ τοῦ ἀλλοκότου πίσω ἀπὸ τὰ ὁποῖα κρύβεται μίαν θλιμμένη ψυχὴ. Ὁ πεζογράφος Σκαρίμπα ξαίρει νὰ μᾶς μεταδῶσῃ ὅλην αὐτὴ τὴν κρυμμένη θλίψη μέσ' ἀπὸ τὴν ἀποθεραπευτικὴν τρέλλα τοῦ γελοίου καὶ ἀσυναρτήτου καὶ μέσ' ἀπὸ τὴν σαρκαστικὴν στάση τοῦ βαθύτατα κατανοοῦντος τὴν ἀθλιότητα τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ὁ ποιητὴς Σκαρίμπα — προέκταση τοῦ πεζογράφου — εἶναι τοποθετημένος στὴν ἴδια γωνία καὶ βλέπει ἀπὸ τὴν ἴδια σκοπιὰ τὰ πράγματα : λοξὰ ἢ ἀνάποδα, θλιβερὰ πρὸς τὰ ἄνω, κωμικὰ πρὸς τὰ κάτω, ποτὲ ἰσορροπημένα καὶ λογικά. Μέσ' ἀπὸ τὰ ποιήματά του βαδίζει ὁ θλιβερός θεῖος τραγοάνθρωπος, πού πάει νὰ φύγῃ μακριὰ, ἀλήτης δραπέτης τοῦ ἑαυτοῦ του, μακριὰ ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ κόσμου καὶ γίνεται βαθύτατο σύμβολο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού εἶναι μίαν τάση φυγῆς πρὸς τὸ ἀρτιώτερο καὶ τὸ ἀνώτερο, πρὸς τὸ μεταφυσικὸ καὶ ὄνειρεμένο χῶρο, ὅπου ἰστιοπλοεῖ κανεὶς μὲ τὰ ἀνύπαρκα γυάλινα πανιά...

Δὲ συγχαίρω τὸν ποιητὴ Σκαρίμπα γιὰ τὴν ἔκτακτὴ ποικιλία τῶν μοτίβων του — πού δὲν εἶναι περισσότερα ἀπὸ δύο ἢ τρία — γιὰ τὴ ρευστότητα καὶ τὴ μαλακότητα τοῦ στίχου, εἶμαι ὅμως διατεθειμένος νὰ συγχαρῶ ἀκόμα μίαν φορά τὸν πεζογράφο πού στιχουργεῖ, τὸν πεζογράφο πού ἂν εἶχε τόσο βαρὺ πνευματικὸ ὄπλισμό ὅσῃν ἔχει πρωτοτυπία καὶ καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη, καὶ ἂν εὔρε τόσην δύναμιν ὅσῃν ἔχει κάποτε παράξενη χάρη, θὰ ἦταν ὁ καλύτερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς καλύτερους συγχρόνους νέους πεζογράφους μας.

Π. ΣΠΑΝΔ.

ΤΑΚΗ Μ. ΤΣΙΑΚΟΥ «Σβυσμένοι ἀντίλαλοι». Ἔκδ. Θ. Γκογκώνη 1936.
Ἀθήνα. Γ. Μ. ΜΥΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗ «Πρὸς τὸ φῶς...». Ἔκδοσις Σπ. Λιῶκη 1936.
Ἀθήνα. ΔΗΜΗΤΡΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ «Τὸ νησί μου». Φλάμα 1936 :

Δυὸ ποιητὲς οἱ πρῶτοι πού δὲ βρῆκαν τὸ δρόμο τους μῆτε ξέρουν τί θέλουν ἢ μποροῦν νὰ ποῦνε. Ὁ τρίτος, ὁ Δημήτρης Οικονομίδης, κατὰ πολὺ ἀνώτερός τους, πῶς τεχνήτης, πῶς ἰσορροπημένος. Ἀπ' τὴ συλλογὴ τοῦ Οικονομίδη κάτι βρίσκει ἡχῶ μέσα μας, κάτι μένει. Μᾶς δίνει τὴ θά-

λασσα στους στίχους του με μιὰ μαγική πολλές φορές χάρη. 'Ο ίδιος σχεδιάζει πετυχημένες άκουαρέλλες κι' έχει στιγμές άρμονίας και λεπτής μουσικότητας: συνάμα πολύ ρεμβασμό κι' αρκετή μελαγχολία.

'Ο Τάκης Τσιάκος ίσως νά'χη τὸ προτέρημα κάποιας ἐπίγνωσης τῆς σημερινῆς ἱκανότητάς του. Δείχνει στους στίχους του, πού ἔχουν μιὰ ἀξιόλογη φρεσκάδα, πὼς κάποτε ἴσως θὰ βαλθῆ νὰ μᾶς δώση συνθετικές εἰκόνες με ἀξίωση. Πρὸς τὸ παρὸν παρουσιάζει ἀπλὰ σχεδιάσματα καὶ καλές προθέσεις. Καλλίτεροι οἱ στίχοι του με συμβολικὸ περιεχόμενο, πού δείχνουν ἕνα πολυπατημένο ἴσως μονοπάτι, ἀλλὰ μονοπάτι τέλος πάντων, πού κάπου καταλήγει.

'Ο κ. Γ. Μ. Μυλωνογιάννης προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει πὼς θὰ 'θελε νὰ εἶναι, ἀλλὰ ἀσφαλῶς δὲν εἶναι, ποιητής. Τὸν συγχαίρω γι' αὐτὸ ἔγκρδια.

Α. Γ.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗ «Γράμματα σὲ μιὰ γυναῖκα». Ἀθήνα 1936.

Μέσα στὶς πρόζες αὐτὲς τῶν ὀλίγων σελίδων πού ὁ φίλος κ. Γιώργος Σαραντάρης δημοσιεύει «με τὴν ἐλπίδα πὼς ὁ χρόνος κι' οἱ ἀναγνώστες του θὰ φανερῶσουν τὸ πλάτος τῆς μὴ ἀπλῶς ἐρωτικῆς τους σημασίας» κυριαρχεῖ ἕνας στοχαστικὸς νοῦς αὐστηρὸς καὶ ταυτόχρονα ἀναλυτικὸς, μιὰ διάθεση φιλοσοφικὴ καὶ λυρική· στὴ γενικώτερη τους μορφή οἱ πρόζες αὐτὲς δείχνουν πὶὸ ἔντονα τὸ συναίσθημα τῆς ἀξίας τῆς ἀτομικότητας. Στὸ βᾶθος μαντεύουμε ἕνα χαμὸ μιᾶς γυναῖκας πού συντροφεύει τὸ συγγραφέα στὶς σκέψεις του. Μὰ ἡ γυναῖκα αὐτὴ σὰν ὑπόσταση ἀνθρώπινη δὲ μᾶς εἶναι ὀρατὴ παρὰ ἀπὸ κάποιες στιγμιαίες ἐκδηλώσεις καὶ ἐκφάνσεις της, ἀπὸ κάποιες ἀγνωστες κι' ἀσύλληπτες περιπέτειες, πού γίνονται ἀφορμὴ γιὰ νὰ δοθεῖ μιὰ καλλιλογικὴ ἐπένδυση σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ στοχασμοὺς γύρω ἀπὸ πλατεῖα θέματα, ὅπως εἶναι ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀγάπη, γιὰ ν' ἀποκτήσουν ἔτσι ὑπόσταση κάποιες ἀστάθμητες ψυχικὲς καταστάσεις καὶ κάποιες λυρικές διαθέσεις τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα. Παραθέτουμε ἐδῶ μιὰ σελίδα του: «᾽Ω αὐτὴ ἡ κουβέντα ἀνάμεσά μας, σὲ τέτοια οἰκειότητα ψυχῆς πού ὁ καθένας νομίζει πὼς μιᾶ με τὸν ἑαυτὸ του, δὲν ἀποτελεῖ ἀσέβεια πρὸς τὰ σώματά μας, πού ὑποχρεώνονται ν' ἀπουσιάζουν; Μὲ ἀκοῦς, κι' ἀπὸ τὸ σῶμα σου μονάχα τὰ μαλλιά ζοῦν· τὰ μάτια σου ἀσπάζονται τὶς ἰδέες, γίνονται ἥσυχα, κοίτη πού δὲ μολύνεται ἀπὸ σπέρμα· ἀλλὰ τὰ μαλλιά σου θυμοῦνται τὰ παρήγορα χάδια, φέρνουν ἀκόμα ροὴ αἰσθήσεων, ἀνέμου ἀνατριχιάσματα. Καὶ ξέρω ὅτι μπορῶ νὰ τὰ φιλήσω, κι' ἂν τὰ φιλήσω ξαναρχινᾶω ὀλάκερη τὴ ζωὴ μου, ἀποκτάω ξανά τὴν ἀθωότητα τῆς περιπέτειας. Τόσο εἶναι ἀγνή πού μοιάζει διαφανής. Ὄταν ὁ πόθος καταβαίνει στὰ χεῖλη μου τὰ μάτια σου στίλβουν σὲ μιὰ παρατεταμένη ἀνάμεικτη ὑπεροψία, σὲ μιὰν ἀἴγλη καμωμένη με δάκρυα καὶ χαρὲς παιδιῶν· τὸ ἔνστιχτο πού δὲν κρύβεται πιά ἀνθίζει σὸ μείδιμα τοῦ προσώπου, πνίγει τὰ γέλοια καὶ χαιρετάει τὸ ἄπειρο...»

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ὁμαλὴ ροὴ τῆς φράσης, ὑπάρχει κι' ὁ ποιητὴς πού ζητάει τὴν ἄρμονία τῶν λέξεων, πού ἐπιθυμεῖ νὰ κινήθῃ σ' ἕνα ἐπίπεδο ἠθικὸ καὶ ἄδολο, μακριὰ ἀπὸ κάποιες ἐπιφανειακὲς ἐνέργειες τοῦ λογικοῦ, τῆς φαντασίας, τῆς συναισθηματικότητας. Καὶ τῆς σελίδες αὐτὲς τὶς θεωροῦμε ἀπὸ τὶς ὠραιότερες τοῦ βιβλίου. Δὲ μοῦ φαίνεται λοιπὸν πὼς ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιμένει καὶ νὰ σχολιάσει κανεὶς τὰ ὀλίγα ἀδύνατα σημεῖα με τὴν κάποια ἀσάφεια καὶ τὴν κάποιαν ἀτέλεια· στὰ ἐκφραστικὰ μέσα, προκειμένου εἰδικὰ γιὰ τὸν κ. Γ. Σαραντάρη πού μεγάλωσε καὶ σπούδασε στὴν Ἰταλία. Οἱ ἄρτιες σελίδες πού ἔδωσε στὶς σύντομες ποιητικὲς συλλογές του καὶ στὴν πρόζα τώρα, μαρτυροῦν τὴ σταθερὴ πρόοδο στὶς καλλιλογικὲς του κατακτήσεις.

Γ. Δ.

ΜΕΛΕΤΕΣ

PHILIPPE DE ZARA «Mustapha Kémal, Dictateur». Editions Ferdinand Sarlot. Paris 1936:

'Ο κ. Philippe de Zara, μυθιστοριογράφος καὶ δοκιμογράφος, διευθύνει στὸ Παρίσι τὸ περιοδικὸ «Le Front Latin» πού μάχεται, ἀπὸ μιὰν ἀνώτερη σκοπιὰ, γιὰ τὴν ἄμυνα τοῦ λατινικοῦ πνεύματος, γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς δραστηκῆς ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν λατινικῶν χωρῶν, καὶ γιὰ τὴν ἀναγέννηση καὶ ἐπικράτηση τοῦ μεσογειακοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄργανου αὐτοῦ — ἀφιερωμένο κάποτε ὀλόκληρο στὴν ἔρευνα προσώπων καὶ καταστάσεων λατινικῶν χωρῶν — φανερῶνει τὸ βαθύτερο πόθο πού διαπνέει τὴ Διεύθυνση νὰ ἐργασθεῖ γιὰ ἕνα τέτοιο ἀνώτερο ἰδανικό. Σὰν ἕνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς ἐνότητος πού ὑπάρχει στὴ γραμμὴ αὐτῆ τῶν ἐπιδιώξεων, εἶναι καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀμεροληψίας καὶ τῆς δικαιοσύνης πού κυριαρχεῖ στὸ ἔργο του «'Ο Μουσταφᾶ Κεμάλ, Δικτάτωρ». Ἐννοοῦμε κυρίως, ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες τοῦλάχιστο, ὠρισμένες σελίδες πού ἀναφέρονται στὴ δραματικὴ μας ἱστορία τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὑπογορευμένες, σὰν ἀπὸ μιὰν ἐσωτερικὴ ἐπιταγή, ἀπὸ μιὰν ἀντικειμενικότητα πού δείχνει εὐλικρίνεια καὶ σταθερότητα στὶς γενικώτερες αὐτὲς ἐπιδιώξεις. 'Ο κ. Ph. de Zara, παρουσιάζεται βαθὺς γνώστης τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τοῦ τουρκικοῦ ἔθνους, κ' ἕνας εὐσυνείδητος καὶ προσεκτικὸς μελετητὴς τῶν πραγμάτων, τῶν προσώπων καὶ τῶν καταστάσεων πού προέκυψαν κυρίως ἀπὸ τῆς 23 Ἰουλίου 1908, ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία, με τὴν κήρυξη τοῦ τουρκ. Συντάγματος, ἕνα παλαιὸ καθεστῶς, παραχωροῦσε τὴ θέση του σὲ μιὰν ἀληθινὰ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια: Τὴν ἀναγέννηση τῆς Τουρκίας. Τὸ μακάριο ἐκεῖνο καθεστῶς, πού εἶχε ὑπαγορεύσει στὸ λόρδο Σαλίσμπερυ τὴ γνωστὴ προφητεία: «τὸ νὰ μεταρρυθμίσει κανεὶς τὴν Τουρκία ἰσοδυναμεῖ με τὸ νὰ τὴ σκοτώσει», ἐξετάζεται ἀπὸ πολὺ κοντὰ, καὶ παραστατικὰ σ' ὅλες τὶς φάσεις του.

'Απὸ τὴν ἄποψη τῆς διοικήσεως τῶν ἐσωτερικῶν τους πραγμάτων, ἡ ἔννοια τοῦ Κράτους εἶχε καταλυθεῖ. Καὶ ἡ ἔλλειψη ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς

βαθύτερης κατανοήσεως, τῆς κακῆς δηλ. διοικήσεως, ἔκανε, κ' ἴσως κάνει ἀκόμα, μερικούς παλιούς ὑπηκόους τοῦ τουρκικοῦ καθεστώτος, τοὺς «ιδιώτυπους ἐκείνους ὑπηκόους», νὰ στρέφουν καλοκάγαθα τὴ μνήμη τους στὶς φορολογικὲς ἀνέσεις ποὺ γνώρισαν, καὶ στὸν οὐσιαστικὸ παραγνωρισμένο φιλελευθερισμὸ ποὺ εὐνοοῦσε τὴν τότε διαβίωσή τους μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία στὰ μέσα τῆς ἐκπαιδεύσεως, μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς στρατιωτικὲς ὑποχρεώσεις κλπ. Στὶς ἐξωτερικὲς τους σχέσεις οἱ Σουλτάνοι σὰν ἐκπρόσωποι τῆς παλιάς κι' ἀτέρμονης Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, στέκονταν πάντα σὰν «Μεγάλοι ἀσθενεῖς» ποὺ τροφοδοτοῦσαν τὶς ὀρέξεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων γιὰ κάθε εἶδους προσχηματικὴ κατάρτηση, ἰσοδύναμη μ' ἓνα βαθμιαῖο ἐδαφικὸ διαμελισμὸ. Τὸ «Κομιτάτο Ἐνωσι καὶ Πρόοδο», δημοιούργημα πολιτικοστρατιωτικῶν παραγόντων, ἔθετε φραγμὸ σ' ἓνα παρελθόν. Τὰ χρώματα μιᾶς καινούργιας αὐγῆς διαφαίνονταν στὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους. Ἀπὸ τότε σημειώνεται ἡ παρουσία τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Ἡ ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία τοῦ σημερινοῦ Προέδρου τῆς τουρκικῆς δημοκρατίας ζωγραφισμένη μὲ παραστατικὸτητα καὶ δύναμη, πλαισιώνεται ἀπὸ ἓνα πλῆθος ἱστορικῶν πληροφοριῶν καὶ γεγονότων, ποὺ χάρη στὶς τεχνικὲς κατακτήσεις καὶ στὴ θαυμαστὴ διαύγεια τοῦ ὕφους τοῦ κ. Φιλίπ ντέ Ζαρά, βρῆκαν μιὰν εὐτυχημένη κατάταξη. Γεγονότα σὰν τὸν Ἰταλοτουρκικὸ πόλεμο ποὺ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Μαχμούτ Σεφκέτ πασᾶ εἶχε γιὰ ἐπιτελάρχην τὸ Μουσταφᾶ Κεμάλ· γεγονότα σὰν τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ τοὺς ἐσωτερικοὺς συγκλονισμοὺς ποὺ γνώρισε ἡ Τουρκία μετὰ τὴν ἤτταν τῆς· οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι ποὺ τὴν κύκλωναν, κι' ἀκόμα ἡ τρομερὴ περιπέτεια στὴν ὁποία εἶχαν ἀποδυθεῖ τὰ κυριώτερα Κράτη τῆς Εὐρώπης μὲ τὸν πόλεμο τοῦ 1914, γίνονται ἀντικείμενο μιᾶς ἐπισταμένης ἔρευνας. Ὁ κ. Φιλ. ντέ Ζαρά ἀσκῶντας μιὰν εὐρύτερη ἐποπτεία, πάντα ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἔρευνάς του, σημειώνει μὲ σωφροσύνη καὶ ἀμεροληψία τὰ σφάλματα ποὺ εἶχε διαπράξει τόσο ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ὅσο καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία στὰ ἐξωτερικὰ ζητήματα. Ἡ Ἑλλάδα δὲ στάθηκε ξένη στὴν περιπλοκὴ αὐτῆ. Ἔτσι ἀποκτοῦν ἓνα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον οἱ ἀρκετὲς σελίδες ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ δικὴ μας ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, μὲ τὰ δικά μας σφάλματα, καθὼς ἔκτυπα ξεχωρίζουν στὴν προοπτικὴ τοῦ χρόνου μὲ τὴν ἀπλῆ καὶ ἀπέριττη ἐξιστόρησή τους. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, μιὰ φυλὴ, ἡ Ἀρμενικὴ, ἐξοντώνεται μὲ τὸ πιὸ φρικιαστικὸ μέσο: τὴ σφαγὴ ποὺ περιγράφεται μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα. Καὶ περίπου στὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ Ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀνδρωθεῖ καὶ νὰ ἐπιβληθεῖ περὶ τοῦ ἐπιτελείου. Ὁ ρόλος του πιὸ ἔντονα ἀρχίζει ἀπὸ κεῖ καὶ κορυφώνεται μὲ τὰ κατοπινὰ γεγονότα. Ἡ Τουρκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τοὺς Σουλτάνους καὶ τὰ κόμματά της, περνοῦσε τὸ κρισιμώτερο σημεῖο τῆς ζωῆς της. Διχόνοιες καὶ πολιτικοὶ ἀνταγωνισμοί, ἔφερναν στὴν Ἀρχὴ πρόσωπα κατώτερα τῆς ἀποστολῆς τους. Οἱ ξένες δυνάμεις ἀσκοῦσαν μιὰ πίεση ποὺ πήγαινε νὰ καταλύσει τὴν ἔννοια τῆς αὐτοτέλειας τοῦ Κράτους. Ἀποβιβασμοὶ στρατοῦ στὴν Κιλικία, στὴ Σμύρνη, στὴν Ἀρ-

μενία, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα οἱ πρῶτες εἰδήσεις μιᾶς στρατιωτικῆς στάσης ποὺ σημειώνονταν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρασίας. Ἀρχηγὸς πάλι ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Εἶναι ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτο πόσο καὶ ἡ τύχη εἶχε συμβαχθεῖ μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴ δραστηριότητα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ κινούταν στὴν πρῶτη γραμμῆ. Ἡ ἀπώλεια τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Γκαλιπ μπέη, ἔμπιστου τοῦ Σουλτάνου, ἔδωσε ἀφθονα τὰ ἠθικὰ δπλα γιὰ νὰ καταπολεμηθῆ ἡ Κυβέρνηση τοῦ Νταμάντ Φερίντ. Ἡ ἄλλη τύχη, ἡ τελευταία, ἦλθε μὲ τὴν ἀπροσδόκητη κατάρρευση τοῦ μικρασιατικοῦ μετώπου, σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ ἡ ἀντοχὴ καὶ ἡ καρτερία τοῦ στρατοῦ μας, κορυφῶνε τὴν ἐξάντληση καὶ τὴν ἀποκαρδίωση τοῦ ἀντιπάλου. Δὲ θὰ ἤθελα ν' ἀφήσω ἐδῶ στὴ σκοιὰ τῆς σιωπῆς μερικὰ σκληρὰ λόγια ποὺ ὁ συγγραφέας μεταχειρίζεται, περιγράφοντας τὴν ὑποχώρηση. Καμμιά συνειδητὴ πρόθεση, κανένα πνεῦμα τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Βυζαντίου δὲν ὑπαγόρευσε τὰ ἀντίποινα τῆς ὑποχωρήσεως. Ἦταν τὰ μοιραῖα ἐπακολουθήματα κάθε στρατιωτικῆς ὑποχωρήσεως, ἀνάλογα μὲ τὰ ὁποῖα ἀφθονα μᾶς παράδωσε ἡ ἱστορία τῶν πολέμων μετὰ τῶν πιὸ πολιτισμένων Κρατῶν. Κρατοῦμε μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ τοὺς ἐπαίνους, ποὺ σὰν ἀμερόληπτος κριτῆς, ὁ συγγραφέας ἀποδίδει στὰ δυὸ ἀντιμαχόμενα τότε στρατεύματα, σταθμίζοντας τὸν ἀκατάβλητο ἡρωϊσμὸ σὰ μιὰ μεγάλη ἠθικὴ ἀξία ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ ἐπιβάλλουν — μακριὰ ἀπὸ συμφέροντα, ἀπὸ πετρελαιοφόρες περιοχὲς κι' ἀπὸ ζώνες ἐπιρροῶν — μιὰ ἀξία ποὺ φθάνει μιὰ σπάνια εὐγένεια. Αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες — συμπεραίνει ὁ κ. ντέ Ζαρά — εἶναι ἀξιοὶ τῶν λαμπροτέρων στρατιωτῶν.

Ὅ,τι ἀκολουθεῖ ἔπειτα σχετίζεται μὲ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Κράτους — ὄχι πάντα δίχως ἐσωτερικοὺς περισπασμοὺς — ποὺ ἡ σωφροσύνη, ὁ μεθοδικὸς νοῦς καὶ ἡ θέληση ἑνὸς λαοῦ, ἐξύψωσαν τὸ κύρος του στὸ ἐπίπεδο τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἰσοτιμίας μὲ τὰ πολιτισμένα ἔθνη. Ὁ κ. Ph. de Z. μὲ τὸ ἔργο του αὐτὸ δίνει τὴν πιὸ ζωντανὴ εἰκόνα τῶν ἀγῶνων καὶ τῆς θεληματικότητος ποὺ προηγούνται σὰν γόνιμες προϋποθέσεις κάθε ἀνώτερης κατάκτησης. Καὶ στὴν περίπτωση αὐτῆ ἡ κατάκτηση αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἔθνικὴ ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἐλευθερία.

Γ. Δ.

Α. Γ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ «Νεοελληνικὴ Τέχνη». Ἀθήνα :

Ἐνα βιβλίον ποὺ δὲν ἀπευθύνεται μόνο στὶς ἀπειθάρχητες αἰσθητικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκτιμήσεις τῶν εἰδικῶν καὶ «μεμυημένων», μὰ ποὺ μὲ τὴν κάθε σελίδα του, τὸ κάθε κεφάλαιό του, μὲ τὴν ὄλη ἀρχιτεκτονικὴ του, ἀποσπάει ἀμέριστο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστη. Εἶναι φανερὴ «ἡ προσπάθεια τῶν συγγραφέων νὰ δώσει καὶ στὰ αἰσθητικὰ φαινόμενα τῆς χώρας μας μιὰν αἰτιοκρατικὴ ἔρμηνεα» καθὼς ὁ ἴδιος τὸ σημειώνει στὸν πρόλογό του. Καὶ οἱ ἀξιολογικὲς του κατακτήσεις, ποὺ συναντοῦμε τόσο στὸ φιλοσοφικὸ του κριτήριον ὅσο καὶ στὸν ἐπίλογο μὲ τοὺς συμπληρωματικοὺς στοχασμοὺς, εἶναι προϊόντα μιᾶς ξεκαθαρισμένης προοπτικῆς καὶ μιᾶς φυσικῆς σαφήνειας στὴ διατύπωσή τους. Ἔτσι ὁ κ. Α. Προκοπίου προσφέρει κάθε ἱστορικὸ καὶ λογικὸ στοιχεῖο στὴ με-

λέτη του αυτή, για να γίνει πιστευτό πως η ελληνική τέχνη, γέννημα μιας έσωτερικής ανάγκης ύστερ' από τη ρήξη των νησιών του 'Ιονίου με το Βυζάντιο, αρχίζει με την άνθιση των παραλιακών πόλεων της 'Επτανήσου. Στη φάση αυτή δίνει το όνομα του «'Επτανησιώτικου αναουραλισμού». Με τις σελίδες που αφιερώνει, γίνεται αίσθητο στον αναγνώστη το ιστορικό πλαίσιο, και διαγράφεται με ζωηρά χρώματα η έξελικτική γραμμή της τέχνης με τη Μακεδονική και την Κρητική άγιογραφία, και ακόμα με τις άνησυχίες και τις επιδράσεις που δέχθηκε ως τα σημερινά μας χρόνια. Οί άδρoι και παραστατικοί χρωματισμοί που δίνονται στις διάφορες έκδοχές της τέχνης και στις πτυχές της Ιστορίας της καλλιτεχνικής μας ζωής, και γενικότερα η αγάπη και ο πόθος της μεταδοτικότητας που διαπνέει τις σελίδες της, τοποθετούν τη μελέτη αυτή στην πρώτη γραμμή μιας σοβαρής και μεθοδικά συγκροτημένης εργασίας που έχει να παρουσιάσει η ελληνική βιβλιογραφία. "Ένα μεγάλο μέρος του βιβλίου και ειδικά το Γ' κεφάλαιο με τον τίτλο: «Τό υποκείμενο» αφιερώνεται «στην προσωπική ζωή της ζωγραφικής πεντάδας Δοξαρά πατέρα και γιου, Πλακωτού, Κουτούζη και Καντούνη». 'Ο κ. Α. Προκ. με μία θαυμαστή αναλυτικότητα διαγράφει τους χαρακτήρες τους, τόσο στην ανθρώπινη όσο και στην καλλιτεχνική τους υπόσταση, ανατρέχοντας σε πηγές και πληροφορίες άγνωστες. Μια ακόμα κατάκτηση που τιμάει το συγγραφέα είναι και η δμαλή γλώσσα και το πολιτισμένο ύφος της μελέτης του.

Γ. Δ.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΓΙΕΡΟΥ «'Η μεταφυσική και η ψυχική όλότης παρ' 'Αριστοτέλει», διατριβή επί διδαστορία, έν 'Αθήναις 1935 σ. 38:

Τό θέμα όχι μόνο πολύ ένδιαφέρον, αλλά και επίκαιρο. 'Η Εύρωπαϊκή σκέψη στα πρώτα ψηλοπετάγματα της κατά την αναγέννηση έστρεψε τό βλέμμα της κυρίως στό Δημόκριτο και τόν 'Επίκουρο, μεθυσμένη από τη μηχανική έρμηνεία του σύμπαντος. "Αρχισε τότε και στον Πλάτωνα να βλέπη τό μαθηματισμό του, και ό,τι την ένίσχυε στην ποσοτική έρμηνεία, παραμελώντας την τελεολογία της μεταφυσικής του. Και στην ήθική συχνά έφερναν στό νοϋ τους οί Εύρωπαϊοί τους Στωϊκούς, χωρίς να προσέχουν πόσο ή στωϊκή ήθική, πόρισμα ήταν μιας μεταφυσικής έντελώς αντίθετης στην μηχανική έρμηνεία του σύμπαντος.

Κι' όσο προχωρούσαν στην έρμηνεία τούτη, που θέλει τόν κόσμο έσωτερικό και έξωτερικό, σαν ένα αποτέλεσμα της ένώσεως και άλληλεπιδράσεως άπλων και μικροτάτων στοιχείων, και Ικανοποιείται απόλυτα άμα προσδιορίσει τη μαθηματική σχέση που διέπει τις ένώσεις και άλληλεπιδράσεις των άπλων αύτων στοιχείων, τόσο απομακρυνόνταν και περιφρονούσαν τόν 'Αριστοτέλη, τόν πιό άποφασιστικό αντίπαλο της μηχανικής έρμηνείας, αυτόν που σε ένα βαθύτερο κύτταγμα των όντων, οδηγημένος από τό μεγάλο δάσκαλό του, είδε τό σύμπαν ποιοτικά, όχι ποσοτικά, στην ουσιαστική του υπόσταση. 'Ο αριθμός είναι έκφραση έξωτερικών σχέσεων, ένδειξη κάτω και πέρα άπ' αυτήν πρέπει να βρούμε

την ουσιαώδη αίτια που την διέπει και την παράγει. 'Ο 'Αριστοτέλης είδε στό σύμπαν όργανικές όλότητες, όχι άπλά στοιχεία, κι' άκολούθησε τόν αντίθετο δρόμο. 'Από τό όλο να κατέβη στό μέρος που αυτό στην ένεργεία του προσδιορίζεται από την έσωτερική σύσταση του όλου. 'Η στάση του 'Αριστοτέλη άπέναντι του κόσμου, έσωτερικού και έξωτερικού είναι κυρίως βιολογική, οργανικιστική, ή στάση των όπαδών της μηχανικής θεωρίας είναι ύλιστική. Με λίγες έξαιρέσεις ή εύρωπαϊκή σκέψη άπάνω σε τούτη τη θεμελιώδη άρχή αναπτύχθηκεν 'Ισαμε σήμερα. Κι' άν κάποτε σηκώθηκαν διαμαρτυρίες από τό μέρος φιλοσόφων και στοχαστών, ή έπιστήμη δέν τούς έδωσε πολλή προσοχή. 'Ακλόνητη πίστεψε την άρχή της, μεταφυσική, μά που την δέχτηκε σαν άδιαφιλονείκτη και άταπόδεικτη έπιστημονική αλήθεια. Τόσο που έφτασε στη μεγάλη ύπερβολή να διακηρύσσει, πως μόνο όπου ή έρευνα μπορεί να πάρη μάθηματική δικαίωση και έκφραση, μόνο εκεί μπορούμε να μιλούμε για έπιστήμη. Εύτυχώς ή 'Ιδια ή έπιστημονική έρευνα, με την άντικειμενικότητα που την χαρακτηρίζει, αρχίζει να μάς βοηθή να άπαλλαγούμε από την πλάνη. 'Η έρευνα των ψυχικών φαινομένων πρώτη έδειξε πόσο ή άτομική θεωρία ήταν άνίκανη να έξηγήσει και έξαντλήσει τόν κόσμο των φαινομένων αύτων. "Έτσι αναγκαστήκαμε να έξετάζουμε πάλι τά ψυχικά φαινόμενα σαν όλότητες, και όχι σαν ένώσεις άπλων στοιχείων. 'Ανάλογη τάση αναπτύχθηκε και σε άλλες έπιστήμες όπως ή ζωολογία και βιολογία, και δέν ύπάρχει άμφιβολία πως τό κίνημα αυτό, 'Ισως όχι πολύ άργά, πρόκειται να χρωματίσει την πνευματική προσπάθεια σε όλους τούς κλάδους της και να προκαλέσει μια, 'Ισως βασική, αναθεώρηση και αναθεμελίωση των βάθρων του φιλοσοφικού και έπιστημονικού μας στοχασμού. Κι ένα από τά άμεσώτερα άποτελέσματα θά είναι πιστεύω, να οδηγήση τη διεσπασμένη σήμερα από την άθροισματική άντίληψη των όντων σκέψη μας, σε μια βαθύτερη συναίσθηση της όργανικής ένότητας που την διέπει σε όλα της τά έργα. *Unité de la pensée, unité de la science.* 'Η συναίσθηση αυτή και μόνη θά τη βοηθήσει να λυτρωθή από τά έργα της, στα όποια τώρα δουλεύει σαν αίχμάλωτος. Είναι πολύ σπουδαίο, ότι τό κίνημα τούτο βγήκεν από μέσα από την έπιστημονική έρευνα, την όποια άφησεν άνικανοποίητη ή μηχανική έρμηνεία, και όχι από μεταφυσικές άρχές ή προϋποθέσεις όπως συνέβαινε με τόν 'Αριστοτέλη.

Τό συμπέρασμα μας, όπως και του κ. Γιερού, είναι, ότι ό 'Αριστοτέλης γίνεται πάλι πολύ επίκαιρος. Σήμερα, που ζούμε τό έπιστημονικό πρόβλημα, μπορούμε με νέο τρόπο και φως να ζήσουμε τη σκέψη του. Μπορεί και πάλι να μάς σταθή πολύτιμος οδηγός. Γι αυτό είπα την εργασία του κ. Γιερού επίκαιρη. Δέν ξαίρω όμως γιατί, ένώ όπως φαίνεται κατέχει καλά τό θέμα του, άντι να δώση μια λεπτομερειακά συνθετική ανάπτυξη, προτίμησε να παραθέσει αύτούσια πολλά σχετικά χωρία του 'Αριστοτέλης, σε σημείο που ή εργασία του να παίρνη πιότερη σημασία από την συγκέντρωση και παράθεση των κειμένων παρά από την έπιστημονική από τόν 'Ιδιον ανάπτυξη του τόσο ένδιαφέροντος θέματος.

Και ή βιβλιογραφία, από εργασία που αναφέρεται στην Ιστορία της

φιλοσοφίας, γιατί να λείπει; Φυσικά δ κ. Γιερός δεν είναι ο πρώτος που ασχολείται με το τμήμα αυτό της αριστοτελικής φιλοσοφίας.

Μένει προς Ξπαινόν του πάντα, ή μεθοδική διάρθρωση και παρακολούθηση του θέματος και ή συσχέτισή του προς τις ανάλογες εργασίες των όπαδών της μορφολογικής ψυχολογίας. Γιατί όμως «ή μεταφυσική και ή ψυχική όλότης παρ' Αριστοτέλει»; Δέ θάταν καλύτερα, «τό πρόβλημα του όλου στη μεταφυσική και στην ψυχολογία του Αριστοτέλη»; Νομίζω.

Β. ΤΑΤΑΚΗΣ

ΑΝΩΤΕΡΟ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟ ΛΕΜΕΣΟΥ, ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΨΥΧΕΣ.
Λεμεσός (Κύπρος) 1935, σ. 60.

Προλογίζει ή διευθύντρια του σχολείου κ. Έλένη Θρ. Αυτόνομου. Έιχα την εύτυχία να τη γνωρίσω από κοντά και να συνεργαστώ μαζί της τρία χρόνια. Φωτεινή σκέψη, βαθειά αγάπη προς τό παιδί, ένθουσιασμός για τό έργο της, σπάνια αντίληψη του όρθου, κατανόηση του παιδιού, όλα τά προσόντα του πραγματικού παιδαγωγού. Διωργάνωσε στην Κύπρο πρώτη αυτή, πριν από τό Έλληνικό Κράτος, τό νέο τύπο σχολείου, τό Ανώτερο Παρθεναγωγείο. Ένας φωτισμένος πρωτοπόρος στην έκπαίδευση με πολύτιμη πείρα, που δεν ξαίρω γιατί, δεν άποφασίζει να την άνακοινώση εύρύτερα στον εκπαιδευτικό κόσμο. Έίναι άνάγκη να προσθέσω ότι ύπήρξε από τους πρωτοπόρους και του σχολικού δημοτικού;

Όπως φαίνεται από τον πρόλογο, τό βιβλίο βγήκε από τη σκέψη να καλλιεργηθή ή έξής τάση: «τό παιδί να γράψη για τό παιδί». Να μπή «πλάι στα παιδικά θέατρα, στις παιδικές χορωδίες κι όρχήστρες, στις παιδικές έκθέσεις ζωγραφικής, ή παιδική λογοτεχνία. Μιά λογοτεχνία «πού σαν άγνό νεράκι κρούσταλλο θά βγαίνει άπ' της παιδικής ψυχής τά τρίσβαθα και θά μιλάη και θά τραγουδάη, με τό δικό της τρόπο την παιδική ζωή, τις τρέλλες της και τις λαχτάρες, τις έγνοιες και τις αγάπες και τους φόβους, τις χαρές και τις λύπες της, ένα κόσμο δικό της, τό πώς νοιώθει και πώς σκέφτεται». Πολύτιμη, «γιατί μάς άνοίγει διάπλατες τις πόρτες της παιδικής ψυχής, ρίχνει φώς σ' όλες τις μουσικές γωνιές της, μάς άποκαλύπτει την άξία της, τις κρυφές της δυνάμεις». Έίναι άνάγκη να τονίσωμε πόσος σεβασμός προς την προσωπικότητα του παιδιού κρύβεται κάτω από τις σκέψεις αυτές; Σήμερα πιά δεν άποτελούν βέβαια νέο κήρυγμα, ούτε στην Έλλάδα, οι άρχές αυτές. Αναγνωρίζεται κάθε μέρα και πιότερο ότι πραγματική άγωγή είναι ή αυτοάγωγή. Τό παιδί να ύψωθή σε παιδαγωγό του έαυτού του, να ίκανοποιήση με τις δυνάμεις του κάτω από μία σοφή καθοδήγηση, τις ψυχικές και πνευματικές του άνάγκες, να έκδηλώση τον έσωτερικό του κόσμο, να δημιουργήση τον κόσμο του. Ι, école active, τό δημιουργικό σχολείο, όλο και πιότερο πειθόμαστε ότι είναι ό πιό σωστός τύπος σχολείου. Σήμερα ναί. Μά ή κ. Αυτόνομου έζησε και μπορώ να πώ δημιούργησε από χρόνια τώρα τις ίδέες αυτές. Έίναι, όσο της επέτρεπε τό περιβάλλον της Κύπρου, ένας από τους πρωτοπόρους του σχολείου αυτού και τό σπου-

δαιότερο, προσπάθησε με τό δικό της τρόπο να τό εφαρμόση. Γι' αυτό έχουν σημαντική άξία οι μαθητικές σελίδες που περιέχουν οι «Παιδικές ψυχές». Μας δείχνουν ως ποιό σημείο επέτυχε στην εφαρμογή των άρχών της. Κομμάτια σύντομα, αθύρμητα τά περισσότερα, έλεύθερη έκφραση του παιδικού κόσμου. Δέ λείπει βέβαια κάποια χτυπητή κάποια επίδραση του δασκάλου. Στις σ. 13, 14, 16, 19-20, 37-38 φαίνεται καθαρά. Κι αν δεν είναι επίδραση του δασκάλου, είναι επίδραση του βιβλίου που δίνει ένα «μεγαλίστικο» άέρα σε άρκετά σημεία. Και ξαίρωμε πόσο λίγο συνήθισαν οι Έλληνες λογοτέχνες να γράφουν για παιδιά. Τώρα τελευταία κάτι γίνεται. Άκόμα όμως τά νεοελληνικά άναγνώσματα και μάλιστα των μικρών τάξεων του Γυμνασίου είναι στο μεγαλύτερο μέρος άκατάλληλα για παιδιά. Έτσι οι μικροί μας γίνονται συχνότατα μικρομεγάλοι. Άλλά ή επίδραση αυτή δέ μάς έμποδίζει να δούμε τά εύεργετικά άποτελέσματα των παιδαγωγικών άρχών της κ. Αυτόνομου. Έλεύθερη έκφραση, σε πολλά καθαρά παιδική, ελικρίνεια και φυσικότητα διαπνέουν τις παιδικές σελίδες. Και τό σπουδαιότερο, μία πνευματική ύγεια. Λίγα κλάμματα, καθόλου παθιάρικος ρωμαντισμός, πολλή και γερή αίσιοδοξία. Αν σκεφθή κανείς πόσο κυριαρχεί ό κλαψιάρικος τόνος στη λογοτεχνία μας και στην ψυχικότητα του λαού μας, θά αντίληφθώ πόσο πολύτιμο έργο είναι να όδηγή τό σχολείο τά παιδιά στην άνακάλυψη της χαράς, της πολιτισμένης και ίσορροπημένης αίσιοδοξίας.

Β. ΤΑΤΑΚΗΣ

Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ «Τό πρόβλημα του πολιτισμού» μελέτη:

Ό κ. Παπαπαναγιώτου με την μελέτη του αυτή θέλησε να μάς παρουσιάσει την άτέλειωτη εξέλιξη του άνθρωπίνου πολιτισμού σ' όλα τά επίπεδα της έκδηλώσεώς του. Η έργασία του άπαλλαγμένη άπ' τη ρηχότητα και τον ξηρό άφηγηματικό τόνο, που χαρακτηρίζει πολλά παρόμοια έργα, είναι μία πλατύτατη σύνθεση του θέματος που πραγματεύεται.

Με θαυμαστή έμβρίθεια ό κ. Π. αναλύει τάς προόδους που έπετέλεσε ό πολιτισμός στο ύλικό και διανοητικό επίπεδο άπ' την πρωτόγονη έποχή ως τά σήμερα, και περιγράφει με σκοτεινά χρώματα τον ξεπεσμό και την άρρώστεια του ήθικου πολιτισμού. Βαρεία μελαγχολικός ό συγγραφέας διεισδύει στους ήθικους κρυψώνες της μεταπολεμικής κοινωνίας και άποκαλύπτει σε φρίσσουσες ρεαλιστικές εικόνες τη γενική κατάρρευση και χρεωκοπία των ήθικων άξιών, που συγκρατούσαν άρρηκτα δεμένους τους λαούς, στιγματίζει με ελικρίνεια και ειρωνεία τά ήθικά χάλια των σύγχρονων κοινωνιών και, παρ' όλο που προβάλλει στα μάτια του στυγνό και τρομερό τό άπροχώρητο, δέ χάνεται, μά με άνεξάντλητο τό θάρρος του δείχνει, σε μία δαιμωνιώδη ίδεαλιστική έξαρση, όλόϊσο και πλατύ τό δρόμο της άπολύτρωσης και του έξαγνισμού.

Πόσο άλήθινος είναι εκείνος ό μακρόπνοος έπικός μονόλογος των πουλιών στα πλήθη, όπου σε γλώσσα άνθρώπινη περιλούζουν με την αγανάχτηση και τον οϊχτο τους, σ' ένα χειμαρρώδικο «κατηγορώ»

τήν άχαλινωσία τών άνθρωπίνων παθών, τό ξεχαρβάλωμα τών ήθικών άρχών κι άξιωματών, κ' έκφράζουν τήν εύτυχία τους γιατί πλάστηκαν πουλιά και ζούν σέ πολιτισμό άγνό κι ώραίο. 'Ο κ. Π. είναι βαθύς μελετητής και γνώστης τής άνθρώπινης ψυχής. Στίς 300 σελίδες του βιβλίου του προχωρούν σ' ένα δημιουργικό σύνολο ένωμένα ό στοχασμός και τό αίστημα, ή ύλη κ' ή ιδέα.

Τό «Πρόβλημα του πολιτισμού» είναι δίχως άλλο ένα πολύ ένδιαφέρον βιβλίο.

Γ. Κ.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στή φετεινή Διεθνή Έκθεση τής πόλης μας μεταξύ πολλών άλλων ποικιλιών και ώφελίμων θεαμάτων είχαμε και μια καταπληκτική πραγματικά επίδειξη ζωγραφικής και γλυπτικής.

Γιά τήν επίδειξη αυτή εύθύνονται, μαζί με τή Διεύθυνση τής Έκθεσης μερικοί κύριοι του Συνδέσμου Έλλήνων Καλλιτεχνών, άλλοι τής Ένώσεως Έλευθέρων Καλλιτεχνών κι ελάχιστοι τέλος έκτός σωματείου, που μοιραίο είναι ν' αποτελέσουν κι αυτοί κάποτε χωριστό σύνδεσμο γιατί — όπως ό κόσμος ξέρει — για τήν πρόοδο κι ανάπτυξη τής τέχνης και μάλιστα τής ζωγραφικής, τό πρώτο κι άπαραίτητο είναι ή ίδρυση συνδέσμου, σωματείου, ένώσεως κι όμοσπονδίας. Μολαταύτα τό περίεργο, σ' όλην αυτή τήν υπόθεση, δέν πηγάζει άπ τό είδος και τήν ποιότητα τών έργων, που άραδιάστηκαν στήν Έκθεση. Ίσως νά βρίσκονταν ανάμεσα στα τοπία, τά πορτραίτα, τίς συνθέσεις, τίς natures mortes και τά λοιπά παρόμοια μερικοί πίνακες που ξεπερνώντας τά όρια τής άπλής προσπάθειας και τής συμβατικής ταχυδακτυλογίας, βγαίναν έξω δειλά, ν' άγναντέψουν τους μακρινούς όρίζοντες τής άληθινής τέχνης (έκείνης τής τέχνης δηλαδή που δημιουργείται άπ τά άτομα και φέρνει τήν προσωπική σφραγίδα τών δημιουργών τους) κ είναι έξ άλλου έντελώς άσχετο άν οί τιμές που άναγράφησαν στον κατάλογο, αντίκρου στο κάθε έργο, μετρούσαν μονάχα τό ύψος ή τό βάθος — άνάλογα — τής άυτοπεποίθησης τών έκθετών (τουτο άφορά μόνον τους ίδιους και μένει οικογενειακή έντελώς υπόθεσή τους, τόσον οικογενειακή μάλιστα που θα καταντούσε δημόσιο σκάνδαλο άν μπορούσαν νά μιλήσουν πάνω στο ίδιο θέμα μερικοί έμπορευόμενοι τά προϊόντα τής νεοελληνικής ζωγραφικής τέχνης, παροθέτοντας άριθμούς και άποδείξεις τών όσων αυτά προσφέρουν για τήν άγορά τους).

Τό παράδοξο λοιπόν στο προκείμενο είναι πως ή Διεύθυνση τής Έκθέσεως, που πολύ καλά γνωρίζει πως ή πόλη μας άρχισε σιγά σιγά ν' αποκτάει συνείδηση τών όρίων του γελίου και του σοβαρού σέ ζητήματα καλλιτεχνικά, άνέλαβε υποχρεώσεις και δικαιώματα εκεί όπου κανείς δέν τήν έταξε.

Α. Γ.

ΣΧΟΛΙΑ

* * Δέ μπορούμε παρά νά σημειώσουμε με ξεχωριστή χαρά τήν εξέλιξη του περιοδικού «Νέα Πνοή» που έγινε πραγματικά ένα από τά καλύτερα όργανα τών νέων. Έκείνο που τό χαρακτηρίζει είναι ή έκλεκτικότητα τής ύλης, πράγμα που δείχνει ότι οί έκδότες του έχουν πλήρη επίγνωση τών υποχρεώσεών τους. Δέν έχουμε παρά νά συστήσουμε τό αξιόλογο αυτό περιοδικό σ' όλους που ένδιαφέρονται για τίς πνευματικές προσπάθειες τών νέων.

* * 'Ο Έλληνορουμάνος λόγιος κ. Άντώνης Μυστακίδης συνεχίζει τίς ώραιες μεταφράσεις του, έργων τής νέας μας λογοτεχνίας, τίς όποιες δημοσιεύει σέ περιοδικά και έφημερίδες του Βουκουρεστίου. Στο φιλολογικό «Seculul» έδημοσίευσε δύο από τά δυνατώτερα διηγήματα του συνεργάτου μας κ. Στεφάνου Δάφνη. «Τά σκυλιά του Ρούντα» και τό «Πήγε νά βρή τό γυίο της».

* * 'Επέστρεψαν άπ τήν περιοδεία τους — Αυστρία, Τσεχοσλοβακία, Γιουγκοσλαβία — ό Λώρης και ή Ίδα Μαργαρίτη. Οί έξοχοι καλλιτέχνες που μαζί με τό Μητρόπουλο έφεραν έξω άπ τά όρια τής πατρίδας μας και επέβαλαν όριστικά και θετικά τ' όνομα και τή φήμη τους. Συναυλίες έδωσαν στο Ζάγκρεμπ, στη Λουμπλιάνα, Μπρατισλάβα, Μπρνό, Βιέννη, Βουδαπέστη και Βελιγράδι. Τόν Ιούνιο, ό Λώρης Μαργαρίτης είχε κληθή ως κριτής (Juror) στο Διεθνή Μουσικό διαγωνισμό τής Βιέννης. Είναι γνωστό έξ άλλου κ' είναι πρόσφατος ό διορισμός του ως μέλους τής Έλληνοδίκου Έπιτροπής για τόν διαγωνισμό πιάνου έργων του Chopin που θα δοθεί στη Βαρσοβία τόν Φεβρουάριο του 1937. Εκεί ό Λώρης και ή Ίδα Μαργαρίτη θα δώσουν επίσης συναυλίες δύο πιάνων με έργα ελληνικά του ίδιου Λώρη Μαργαρίτη και άλλων.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Τό δεκαπενθήμερο λογοτεχνικό περιοδικό «Ηπειρωτικά φύλλα» που εκδίδεται στα Γιάννενα συγκεντρώνει στις στήλες του γνωστούς και νέους συνεργάτες, με τήν καθοδηγητική πνοή του λαμπρού λογοτέχνη κ. Χ. Χρηστοβασίλη. Στήν εύγενική αυτή έξόρμηση εύχόμαστε κάθε προκοπή.

= Άξιόπαινες έμφανίσεις φιλολογικών σελίδων, που μαρτυρούν και εύγενικές προσπάθειες μάλιστα και πόθο ειλικρινή νά υποστηριχτεί κάθε ώραία έκδήλωση του τόπου, συναντούμε στήν «Έφημερίδα τών Δεσβίων» τής Μυτιλήνης που διευθύνει ό καλλιτέχνης και λογοτέχνης κ. Φ. Άνατολέας. Στο φύλλο τής 4 'Οκτωβρίου δημοσιεύονται άνέκδοτα ποιήματα του Δ. Σολωμού, καθώς και μεταφράσεις του κ. Ν. Καμαριώτη από τίς «γίνες τροφές» του Α. Ζίντ. Επίσης στη «Δράση» Ηρακλείου δημοσιεύονται διηγήματα τής δ. Μαρίας Μηλολιδάκι και κριτικά σημειώματα τών κ. κ. Μ. Δημάκη και Μ. Άποστολίδη. Στήν «Έργασία» του Βόλου άφιερώνεται ιδιαίτερη σελίδα για τά γράμματα και τίς τέχνες. Στο φύλλο τής 11 'Οκτωβρίου δημοσιεύεται γράμμα του κ. Α. Βεάκη και ποίημα του κ. Γ. Σκαρίμπα. Στους «Νέους Καιρούς» (5 'Οκτ.) Πειραιώς ό κ. Κ. Χαλδαίος Σούκας, δημοσιεύει κριτικό σημείωμα για τή συλλογή «Ούλαλούμ» του κ. Σκαρίμπα.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ «'Ονείρων ἤσκιοι» (ποιήματα) Ἔκδοσι Κασταλίας. Κ. Ν. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ «Ἡμερολόγιον τῶν Δώδεκα» Πόρτ-Σατδ 1936. ΑΝΤΗ ΠΕΡΝΑΡΗ «Ἡ ποίησις στῆ ζωῆ μας» (μελέτη) Κύπρος. Γ. ΒΑΛΕΤΑ «Σολωμικά», «Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τὸ γλωσσικὸ» (ἀνατυπώσεις ἀπὸ ἄρθρα). ΑΡΗΣ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ «Οἱ πολίτες τῶν ὠρῶν» (ποιήματα) Ἀθήνα, ENZIO VOLTURE Fata Morgana Edit. «La Prosa» Milano.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Νέα Γράμματα» (ἀρ. 9-10 Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος). «Κυριακὰ Γράμματα» (Αὐγουστος - Σεπτέμβριος). «Πάρος» (ἀρ. 1 Χρόνος Β'). «Νέα Πνοή» (Σεπτέμβριος - Ὀκτώβριος) Θεσσαλονίκη. «Κρητικὲς σελίδες» (ἀρ. 6-7). «Ἑλληνικὴ Ἐπιθεώρηση» (ἀρ. 346-347 Αὐγουστος - Σεπτέμβριος) «Ἡπειρωτικὰ φύλλα» (ἀρ. 3 Σεπτέμβριος), «Πνευματικὴ ζωὴ» (ἀρ. 1 Ὀκτώβριος). «Ἅγιος Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος» (ἀρ. 19-20) Κέρκυρα. «Τραπεζιτικὴ» (ἀρ. 24-25). «L' hellenisme contemporain» (No. 11 Octobre) «Ὀλίμπρο» (Μηνιαῖο Λογοτεχνικὸ Περιοδικὸ) Θεσσαλονίκη. «Dante» (μηνιαῖο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ) Παρίσι.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

«Νέοι Καιροί» (Πειραιεύς). «Δωδεκάνησος» (Ἀλεξάνδρεια). «Ἐρευνα» (Αἴγιον) «Θάρρος» (Πειραιεύς). «Ἡ Δράσις» (Ἡράκλειον). «Ἐφημερίς τῶν Λεσβίων» (Μυτιλήνη). «Ἐργασία» (Βόλος).

PHILIPPE DE ZARA

«Mustapha Kémal»

Dictateur

Editions Fernand Sorlot

7, Rue Servandoni Paris

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

«'Ονείρων ἤσκιοι»

(ποιήματα)

Ἔκδοσις Κασταλίας